

DE OORLOG, 6 oktober 1914
[ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27839]

[Dinsdag 6 October 1914]

5 **EDITIE VAN 2 UUR.**

DE OORLOG De actie tegen Antwerpen. — Om en bij den strijd. — Duitschland en Engeland. — De verwoesting van Leuven.

10 **Op het Westelijk oorlogstooneel.**

De actie tegen Antwerpen.

ANTWERPEN, 5 Oct. (Reuter.) (Officieel.) De toestand van de versterkte stelling te Antwerpen is dezelfde gebleven.

15

Geen kerk voor militaire doeleinden.

De Belgische legatie te 's-Gravenhage deelt het volgende mede:

20

De Belgische regeering verklaart, dat, in tegenstelling met de berichten, verspreid door Hollandsche dagbladen en in het bijzonder door "De Maasbode", geen enkele kerk, geen enkel openbaar monument te Antwerpen wordt aangewend voor een of ander militair doel, zooals observatie-, schiet- of draadlooze telegraphiepost. Deze verklaring is door de Belgische regeering beteekend aan de Deutsche regeering door bemiddeling van de Amenkaansche legatie te Brussel.

25

De toestand in Antwerpen.

Een onzer berichtgevers seinde gisteren:

30

Ik kom zoeven uit Antwerpen terug, waar de regeering een bombardement vreest, tegen Dinsdag of Woensdag. De stad is kalm en moedig. Maar de toestand is uiterst kritiek; verleden Woensdag werden de forten Waelhem en Wavre totaal vernietigd; tegelijkertijd vernielden de Duitschers Antwerpen's waterleiding, waardoor de stad sinds bijna een week zonder water is en gegronde vrees ontstaat voor ziekten in armere stadsdeelen. Zaterdag drong de Deutsche cavalerie tot Lint via Duffel, dat eerst kapot was geschoten. Zaterdagmiddag redden de Belgische artillerie en infanterie met uiterste opoffering de positie, maar Zondag zagen de Duitschers af van verdere pogingen om de Nethe te forceeren en vernielden ze de forten tusschen Senne en Schelde. De Duitschers met overmacht van zwaar geschut schieten een ijzeren bres door de wanhopig vechtende Belgische troepen, welke thans worden bijgestaan door Engelsche infanterie. Alles wat in den weg der Duitschers komt wordt vernield: dorpen, kerken, huizen, voorwaarts dringen gelijkt op een meedoogenlooze prairiebrand, welke, niets ontziende, doorwoedt. De bevolking uit de vruchtbare streek rond Antwerpen trekt in een langen, droeven stoet met eindeloze reeksen kinderen, met vee, en met beddegoed en invalieden op handwagens in de richting van de Hollandsche grens. Zoodra de eerste fortenlinie gevallen is, zullen de Duitschers over de tweede linie heen de stad kunnen beschieten. Het Belgische leger met koning Albert voortdurend aan het front, vecht werkelijk met schitterenden moed, maar de Deutsche explosieven vernielen heele regimenten. Iedere burger mag de stad verlaten, doch niemand mag terug. Een onzer verslaggevers seint uit Antwerpen: Den geheelen ochtend is hier artillerievuur gehoord. Omstreeks 11 uur gisterochtend hebben de Duitschers de open dorpjes Linth en Duffel gebombardeerd. Zij waren reeds nagenoeg geheel door de bewoners verlaten, zoodat het bombardement geen andere gevolgen had dan vernielde huizen en doode koeien. De *Matin* van gisterochtend zegt, dat de Deutsche troepen bij de Nethe nog geen enkele vordering hebben gemaakt. De Belgische batterijen stonden gisteravond 6 uur nog op dezelfde plaats opgesteld als Zaterdagavond omstreeks hetzelfde uur.

55

De toestand in Antwerpen gezien door een Hollander.

Een onzer landgenooten, uit Antwerpen in ons land teruggekeerd, deelt ons het volgende mede: Hoe onaangenaam en droevig verbaasd was ik, bij mijn terugkeer in het vaderland te bemerken dat er persberichten voorkomen volgens welke in Antwerpen wanorde zoude heerschen. Ik kan u plechtig verzekeren dat niets in een bedreigde stad
60 zóó u aangrijpt, als de volmaakte orde die er heerscht en de grootheid waarmede de Belgen het ontzaglijk lijden dragen. Terwijl men met goed doorstaanden zuidenwind reeds het gebrom der kanonnen hoort, gaat alles geregeld zijn gang, overal waar honderden staan te wachten, uren en uren achtereen soms bij den *état-major*, om paspoorten te verkrijgen, vóór de consulaten, vóór het bureau van Ruys, waar men
65 plaats moet bespreken voor de eenige bootgelegenheid om Holland te bereiken: overal

heerscht volmaakte orde. Overal waakt politie en leger, de doortrekkende troepen, de talrijke groepen vluchtelingen steppen nergens het verkeer. Tot 8 uur, waarna de stad geheel in het duister ligt, bewegen zich de menschen rustig, schijnbaar opgewekt, in de druk bekochte straten, aan welker gevels wappert de nationale vlag, dikwijls ook de kleuren der geallieerden. Het is of Antwerpen in feestdos is... maar de schaterlach ontbreekt; de ijdelheid, de behaagzucht geven niet den toon aan, er is een waardige opgewektheid; nu heerschen mooiere karaktertrekken, die geen Duitsche legermacht kan vernietigen, men draagt zijn leed en helpt het zijn medemensch dragen, men helpt en steunt terwijl de eigen snik wordt bedwongen, men ziet ?en naar de auto's die gewonden voorbij voeren, maar verheft het hoofd weer en bespreekt zoo weinig mogelijk het groote verdriet dat passeert of eigen kring of persoon treft. Hier wacht een dapper volk heldhaftig den uitslag af van een ongelijken strijd, dien het nooit gewild en nooit verwacht had. Men heeft durven zeggen, dat het Belgenland voorbereid was vóór den strijd, men heeft durven afbreken het beleid van de Belgen vóór Luik, omdat de infanterielinies tusschen de forten ontbraken, enz., enz..., men leze nu het Grijsboek om te begrijpen hoe weinig voorbereid het land was, hoe het vertrouwde op Duitschland! Te recht stellen de Belgen aan de Hollanders de vraag: zoudt gij dan geheel ?aar geweest zijn? Hadt gij het beter gedaan dan wij? Zij hadden niet eens voldoende bewapening voor de zich aanbiedende vrijwilligers, en dan zeggen de vijanden, dat het gouvernement de bevolking bewapende! Zij zeggen, dat de Belgen lang "klaar" waren, en weet gij dat nu nog in Antwerpen geen man zonder werk behoeft te zijn, daar men elke kracht gebruiken kan, tegen betaling, om de loopgraven af te maken? De Hollanders moeten ervoor waken, strikt neutraal te blijven, en ook daarom, en uit ontzag en medelijden voor onze heldhaftige naburen zij men indachtig niet den stuurman aan den wal te spelen, men legge eens de hand op eigen hart. En... wat gij van den buurman zoudt hopen, indien gij in hun geval verkeerdet, doet dat aan hen - gaat voort op nog uitgebreider schaal te steunen, helpt zooveel gij kunt om het ongelooflijk groote leed te verzachten.

95 **De strijd in Noord-Frankrijk.**

PARIJS, 5 Oct. (3 uur.) (Reuter.) Op onzen linkervleugel ten noorden van de Oise woedt de strijd voort zonder beslist resultaat. Op enkele punten hebben wij terrein verloren. Op het overige gedeelte van het front is niets gewijzigd.

100 LONDEN, 5 Oct. (Reuter.) De hervatting van het offensief door de geallieerden heeft groote bevrediging gewekt, omdat er uit blijkt, dat de groote omtrekkende beweging zich meer en meer naar het noorden uitbreidt. De lengte van het slagfront moet thans ongeveer 300 mijl bedragen. Een gevoel van optimisme spreekt uit de berichten der particuliere correspondenten, die overtuigd zijn dat de vijand - ofschoon de slag nog eenigen tijd kan duren en kleine tegenslagen op enkele punten kan brengen weldra genoodzaakt zal zijn zich op zijn eigen gebied terug te trekken.

Om en bij den strijd.

Brussel, 1 October.

110 Van Lille hebben wij dan geprobeerd naar het terrein van den strijd te komen. De stad uit, eerst over Pont à Marcq naar Orchies, - dat wil zeggen, stiekempjes weer naar 't Zuidoosten, in de hoop verder door te kunnen gaan over St. Amand, Valenciennes, Bavay naar Maubeuge, en van daar over Avesnes enz. naar het Zuiden. Tot Orchies ging het goed. Even vóór Orchies was een post die ons nog net even liet doorgaan, - een po&t van Franschen natuurlijk, - maar toen wij door Orchies zelf wilden gaan, liep 't mis. Naar alle kanten probeerden wij weg te komen, naar St. Amand, naar Marchienues, naar Douai zelfs, - om zoo over Cambrai toch nog naar het Zuiden te geraken - maar overal werden wij terug gestuurd. Met al dat rondscharrelen reed ik ettelijke malen door het stadje Orchies, en ik had ruimschoots gelegenheid om te constateeren, dat de Duitschers daar al niet anders hadden huisgehouden dan in België: Orchies is een tweede Visé. Ik trachtte wat te praten met de enkele armelijke bewoners, die ik nog zag rondscharrelen in de puinhoopen van hun huilen, - ik sprak met een man aan het gat - dat eens ingang was geweest, - van een grauw huis-skelet, waarin ik heel achterin, boven een goorzwaren steenen en rommelhoop nog een geblakerd crucifix-je zag hangen tegen een gescheurden muur, - en hij vertelde mij wat de Duitschers in Orchies hadden gedaan. De brand was gesticht verleden Vrijdag, - naar mijn zegsman meedeelde, omdat de Franschen, toen zij het stadje van de Duitschers hadden teruggenomen, als de Duitsche gewonden, die er verpleegd werden, in handen hadden gekregen. Maar iemand anders vertelde mij, dat 't gebeurd was uit wraak, omdat de Franschen, bij een daar in de buurt gehouden gevecht van zeven Duitsche automobielen er drie hadden buit gemaakt. *)

Naspeuringen van Paul Theelen: 6 oktober 1914

135 Wij gingen dan van Orchies den directen weg over de Belgische grens – waar ook alweer
geen sprake was van douaneformaliteiten: il n'y à plus de frontières, – naar Doornik,
met de bedoeling om van daar uit te zien of er nog kans zou zijn naar Mons te komen,
140 en dan daar de richting naar het zuiden te nemen. Tot vlak voor Doornik was 't weer
een kalm tochtje door een land waar van oorlog weinig te bemerken viel. Maar even
voor de stad kwamen wij een troep soldaten achterop zooals wij er nog niet gezien
hadden, Spahi's in witte burnous met groote kappen, die van het hoofd niet anders
vrij lieten dan de bruine, grijnzende gezichten met zwarte baarden. 't Leek een
145 beetje een kermisvertooning die troep van Arabieren, 't deed even denken aan de
vertooningen die wij bij ons in Amsterdam gezien hadden aan den Zeeburgerdijk of op
Oud-Roosenburgh. 't Was zoo geheel anders dan wat wij tot nog toe van den "modern
oorlog" hadden gezien, deze troep romantische ruiters, daar in 't gemoedelijke
Belgische land.

150 Maar zij zagen er uit als menschen die geen pardon geven of vragen, die dooden of
sterven. 't Was maar een handjevol dat wil zeggen, misschien honderd man, maar hoe
sterk moest hun invloed zijn op de Franschen en Belgen, die uit het verschijnen van
deze bondgenooten uit een andere, wonderlijke wereld, nieuwe hoop en nieuwen moed
155 putten! En wij vonden Doornik dan ook in een soort van vreugderoes ontstaan,
allereerst door het vertrek van de Duitschers, nu nog verhoogd sedert eenige dagen
door het verschijnen der Afrikaners. Doornik leek in een feeststemming, de menschen
lachten er prettig en vroolijk, nu van de officieele gebouwen de Belgische vlag weer
woei, geflankeerd door de vlaggen van Frankrijk en Engeland, nu men weer door de stad
160 kon rondloopen, zonder elk oogenblik de gehate "Alboches" tegen te komen, nu de
Fransche franc weer meer was geworden dan een Duitse Mark die men er wel had moeten
aannemen.

165 Een noodzakelijke reparatie aan de auto deed ons besluiten in Doornik een uurtje te
blijven. En dat uur bracht een totale verandering in de stad. De vroolijke gezichten
werden allengs somber en angstig, en eindelijk kwam dan het hooge woord uit, les
Alboches viennent! Wij gingen naar het plaatselijk commande in de mairie om eens te
hooren hoe 't er stond, en vernamen, dat de generale staf juist dien morgen
170 vertrokken was naar Kortrijk, ook al met het oog op de nadering van de Duitschers.
Dus was er wel eenige waarschijnlijkheid dat inderdaad de Duitschers in aantocht
waren, – en het geluk wilde, dat zij juist kwamen van den kant dien wij op moesten,
zelfs al gingen wij naar Brussel, – zooals ons ook hier werd bevolen te doen. Wij
gingen dus, zoodra de auto gereed was, de stad door om den weg naar Ath in te slaan,
van waar de Duitschers zouden moeten komen.

175 Reeds in de stad ontmoetten wij de gangers van zoo'n luguberen stoet die ons reeds
zoo vaak de komst van de Duitschers had aangekondigd, – armzalige vluchtelingen, met
bundeltjes inderhaast bijeen geraapt goed bij zich, – voorttrekkend zonder te weten
waarheen, gedreven door 't ééne denkbeeld: wég van waar wij komen. En die stoet werd
180 dichter en drukker: 't werd wel weer heel duidelijk dat "er iets gaande" was. Toen
kwamen wij aan de grens van de stad. Daar was een breede straat, met huizen ter
weerszij, en recht daarop, de weg die naar buiten voerde, in de richting van Ath. Een
man, een goedmoedige dikke burger, die met ons mee gereden was om ons den weg te
wijzen, verliet ons daar, en wij reden den weg op. Maar ineens schoten van alle
185 kanten soldaten toe, Fransche soldaten met gevelde geweren, – uit verborgen hoekjes,
uit portieken en inhammen tusschen de huizen, kwamen zij ineens te voorschijn, en
schaarden zich dreigend om onze auto. En in eens was daar het veelvuldig fluiten over
onze hoofden van de kogels, zóó voortdurend en ononderbroken, dat 't wel van een
machinegeweer moest zijn. De Franschen liepen luid roepend om onze auto, zij wisten
190 niet wat zij aan ons hadden: als wij geen Duitschers waren, moesten wij krankzinnigen
zijn, en onze positie was dan ook niet veel minder dan krankzinnig, – daar stonden
wij midden op den open weg, die blijkbaar bestreken werd door een, ergens verderop,
onzichtbaar opgesteld Duitsch machinegeweer. En alsof dat nog niet genoeg was,
sprongen wat Fransche soldaten om ons heen, klaar om, nu zij toch geen ander doel
195 zagen, ons maar vast overhoop te schieten. Mijn collega-chauffeur gaf met dédaigneuse
onverschilligheid een Franschen soldaat een reprimande, die hem dreigend vroeg of hij
bij geval een Duitser was, – met een ongeroegelijk inkijkje in een geweerloop, –
maar een op eenigen afstand al roepend gevoerd onderhoud met een Franschen officier
gaf ons de overtuiging, dat er niet anders op zat dan om te draaien en een anderen
200 uitgang uit de stad te zoeken. Wij deden dat, en nauwelijks waren wij gekeerd of onze
dikke begeleider, die zich blijkbaar voortdurend achter onzen wagen had schuil
gehouden dook weer te voorschijn en heesch zich op de treeplank om met ons uit het

gedrang te komen. Onder bedekking van de huizen reden wij weer de stad in, en de
dikke begeleider wees ons een anderen uitgang – den eenigen, die overbleef – in de
200 richting van Kortrijk. Nu zat er dan wel niets anders op dan om naar Brussel terug te
gaan. Wij hadden van alles geprobeerd, – waren gestuit op verzoeken, op nadrukkelijke
bevelen, en eindelijk zelfs op een machinegeweer, – 't bleek onmogelijk om weer naar
het Zuiden te komen: wij moesten wel naar Brussel terug.

205 Zoo gingen wij dan maar den kant van Kortrijk op, en nu 't dan toch vast stond, dat
wij naar Brussel weer moesten, besloten wij dan maar den kortsten weg te nemen, – bij
Warcoing rechts af te slaan, om over Berchem, Oudenaerde, Nederbrakel, Grammont en
Ninove, naar Brussel te gaan. – Zoo zijn wij gereden dwars door 't echte Vlaamsche
land, waar druk gewerkt werd op de akkers, en van oorlog viel maar weinig te
210 bespeuren. Althans van een "modern" oorlog. Wij ontmoetten hier en daar een
Belgischen post van twee, drie soldaten of gendarmen, wij bespeurden enkele zwervende
Belgische patrouilles, – en 't eenige "moderne" wat wij zagen was een Belgische
gepantserde auto, die daar, zeer ón-modern, maar in het wilde weg langs de wegen
215 zwierf om te zien of er bij geval hier of daar ook een klompje Duitschers te
beschieten viel, blijkbaar zonder eenige notie ervan te hebben waar ergens Duitschers
te vinden zouden zijn. Althans, zoo iets maakten wij op uit het praatje dat de
bestuurder met ons hield. Wij kregen zoo wel sterk den indruk van een guerilla-
oorlog. Geen geregeld leger dat een vooruit beraamden aanval onderneemt, zeker van de
220 zaats waar het op den vijand zal stuiten, -- maar overal verspreid kleine groepjes
die rondzwerfen om overal waar hij hem toevallig tegenkomt, den vijand wat verliezen
toe te brengen, om dan plotseling weer te verdwijnen. En eerst vlak bij Ninove kwamen
wij weer de eerste Duitschers tegen, – een sterke wielrijders-patrouille. Even later
een versterkte Duitse voorpost, – en dan dan volgde weer een geregelde Duitse
225 bezetting, waardoor wij naar Brussel reden.

*) Onze lezers weten welke reden de Duitschers voor het platbranden van Orchies opgeven.

Tusschen de ruïnes en de loopgraven.

230 De bekende Italiaansche journalist Diego Angeli schildert in de "Giornale d'Italia"
een groot slagveld in Frankrijk. «... Wij bevinden ons midden op het slagveld. De
grond is met loopgraven doorploegd; de verst verwijderde zijn diep en volgens de
regels der kunst gegraven, de voorste zijn in allerijl gemaakt, terwijl de kogels er
over heen vlogen en de kanonnen bulderden. Overal ziet men de sporen, dat er
235 ontploffingen plaats gehad hebben. Over de geheele vlakte liggen overblijfselen van
granaten, gebroken proviand-wagens, gedeelten van uniformen, gescheurde ransels en
vele leege fleschen. En verder aan den rand van den weg staan de populieren,
doorboord door mitrailleurs of granaten. Op een achtergelaten Duitschen wagen staat
nog met groote zwarte letters geschreven: 90 rantsoenen pekelvleesch en 45 bussen.
240 Hier en daar liggen de overblijfsels van een maaltijd, in alle haast verorberd,
soeplepels staan nog in de ketels, alsof zij, wachten op de terugkomst van hen, die
ze daar vergeten hebben. In andere loopgraven schijnt men alarm geblazen te hebben,
terwijl de soldaten brieven naar huis wilden schrijven. De loopgraaf ligt vol met
briefkaarten, eenige onbeschreven, sommige half-beschreven, met couverten en
245 aardrijkskundige kaarten. En menigeen heeft daar in de loopgraaf misschien voor het
laatst geschreven aan iemand, die den brief waarschijnlijk nooit zal ontvangen. In
een anderen loopgraaf is de aanblik veel treuriger. De soldaten rustten daar uit of
verbonden hun wonden. Zij hadden uit hun ransels de verband-pakjes gehaald en werden
door het gevecht verrast. Een volledige Roode-Kruis-voorraad ligt op den grond,
verband, uniform-mouwen, stukgesneden schoenen, bloedige hemden, alles door elkaar.
250 Hoeveel gewonden, die daar waren, hebben kunnen vluchten? De sporen van den slag zijn
verschrikkelijk. Het kleine, te midden van de velden gelegen dorpje, is door de
artillerie-kogels doorboord. De slag is bij elk huis, in elke straat gevoerd. De
kerktoren is vernield, de klok ligt op straat. De huizen zijn met den grond gelijk
gemaakt. Driemaal werd het dorp door de Duitschers verlaten en driemaal werd het weer
255 door hen veroverd. Men vocht in elk huis, in elken tuin, in elken hoek. Men ziet
opengescheurde muren, verbrand, door granaten vernield. Op een plek, waar vroeger
eens een school was, – op een bord staat nog geschreven: "Soyez bons avec les animaux
– moet wanhopig gestreden zijn; de muren zijn met bloed bedekt, elke bank werd een
barricade. Het geheele dorp is één groote ruïne. Wij gingen verder. Overal, waar een
260 huis staat, een dorp of een stadje ligt, krijgt men den indruk alsof er een
aardbeving of een ander vreeselijk natuurverschijnsel plaats heeft gehad. Hier en
daar staat een kruis, inderhaast vervaardigd. Een grooter kruis wijst de plaats aan,
waar een officier begraven is. Ik zie nog het kruis voor mij, onder een boom aan den

265 rand van den weg. Er staat op: "Lieutenant Georges Jussot". Zijn betreste kepi ligt op den grond aan den voet van het kruis.

Advertentie

270 P. VAN DEN BRUL, Nieuwendijk 184 t/o Beurspassage. LODEN REGENJASSEN. Licht - Poreus - Waterdicht. (Adv.)

Op Zee.

Op een mijn gestooten.

275 LONDEN, 5 Oct. (Reuter.) Het Engelsche stoomschip "Ardmount", dat hedenochtend uit Dover met een lading graan naar Zeebrugge was vertrokken, is op een mijn gestooten. De bemanning, 35 koppen sterk, is gered.

Op het Oostelijk oorlogstooneel.

Officieele Oostenrijksche berichten.

280 De Oostenrijksch-Hongaarsche legatie te 's-Gravenhage deelt mede: 4 October 1914. Naar wij uit Weenen onder dagteekening van 1 dezer uit welingelichte bron vernemen over den militairen toestand, is het Oostenrijksch-Hongaarsche succes te Biecz (waarvan de dagbladen reeds melding hebben gemaakt), daarom van groote beteekenis is geweest, omdat ten gevolge van dat gevecht de spoorweglijn tusschen Krakau en Przemysl zich opnieuw geheel in handen der Oostenrijksch-Hongaarsche troepen bevindt.

285 5 October 1914. Officieele berichten uit Weenen van gisteravond bevatten, dat het optreden tegen de Serviërs en De Montenegrijnen, die vooruitgerukt waren in het zuid-oosten van Bosnië, met groot succes wordt voortgezet. De Montenegrijnsche brigades van Spuz en van Zeta, onder commando van de generaals Bozovitch en Raitehevitch, werden na twee dagen vechten, over de grens geworpen door een Oostenrijksch-Hongaarsche brigade en moesten hun geheelen legertrain in den steek laten. Uit Servië geen nieuws, met uitzondering van de gevangenneming van een geheel Servisch bataljon, door twee Oostenrijksch-Hongaarsche compagnieën.

295 **Fransch communiqué.**

PARIJS, 5 Oct. (Reuter.) Na een slag, die tien dagen heeft geduurd, is het Duitsche leger, dat opereert tusschen het front in Oost-Pruisen en de Njemen over de geheele linie verslagen. Het moest terugtrekken met achterlating van een groote hoeveelheid materieel.

300 Het Duitsche leger heeft de gouverne? Soewalki en Lomja geheel en al verlaten.

De Tsaar bij het leger.

305 PETROGRAD, 5 Oct. (P. T. A.) Uit het hoofdkwartier wordt bericht, dat de Tsaar-opperbevelhebber bij het actieve leger is aangekomen.

Uit het Verre Oosten.

De Duitschers uit Saigon

310 BERLIJN, 5 Oct. (W. B.) De in Saigon verblijf houdende Duitschers zijn door de Fransche autoriteiten verbannen; zij worden op Java liefderijk opgenomen. Te Buitenzorg vormde zich een comité, dat twee huizen voor de opnemng der Duitschers inrichtte.

Japanners en Duitschers

315 TOKIO, 5 Oct. (Reuter.) (Officieel.) Te Tsingtau deden 350 Duitschers gedurende den nacht oen tegenaanval. Zij verloren 47 man aan dooden. Aan Japansche zijde sneuvelden 5 man en werden er 8 gewond.

Japansch belegeringsschip beschoot de kanonneerboot "Iltis". Deze trok terug, na eenige schoten te hebben gelost.

320 **DUITSCHLAND.**

Duitschland en Engeland.

325 BERLIJN, 5 Oct. (W. B.) De "Nordd. Allgem. Zeitung" merkt op in zake het door Reuter verspreide antwoord van den Britschen onderstaats-secretaris Acland op de in de te Kopenhagen verschijnende "National-tidende" van 3 Oct. opgenomen verklaringen van staatssecretaris Von Jagow over Engeland, spel met de neutraliteit, dat Acland in zijn antwoord om de hoofdzaak heendraait, daar Grey niet voor het geval, dat de neutraliteit van België geschonden mocht worden of de Duitschers tegen Parijs zouden ageeren, zijn ondersteuning had beloofd, maar alleen voor het geval, dat de Duitschers een aanval zouden doen op de zuidkust van het Kanaal. Dat is een feit en

330 tevens een bewijs, dat Frankrijk en België aan de Britsche belangen bij het Kanaal
opgeofferd zijn. Ten bewijze dat België door Engeland opgehitst werd, verwijst de
"Nordd." naar No. 155 van het Engelsche Witboek, waarin Engeland in antwoord op een
vraag de Belgische regeering aanspoort zich met alle beschikbare middelen te
335 verzetten tegen eventueele pogingen van Duitschland om België te bewegen zijn
neutraliteit prijs te geven en het tevens zijn hulp belooft. Ten aanzien van de vraag
van den Duitschen ambassadeur aan Grey of deze kon beloven, dat Engeland neutraal zou
blijven, wanneer Duitschland de neutraliteit van België zou waarborgen, verklaart de
"Nordd.", dat dit een ambtelijke vraag was en dat Duitse ambassadeurs in dergelijke
340 gevallen de spreektrampetten van hunne regeering zijn. Het blad voegt daaraan toe:
"Grey wilde zich in geen enkel opzicht binden, ook ontbrak hem de wil om krachtig op
te treden, vooral om ernstig zijn invloed op Rusland te doen gelden. Deze
opzettelijke besluitelooze houding van Engeland heeft het uitbreken van den oorlog
veroorzaakt, niet Duitschlands gemis aan vredelievendheid, laat staan dat van de
Duitsche militaire partij, waaraan de Engelsche ministers alleen, doordat zij den
345 toestand totaal niet kennen, kunnen gelooven. De "Nordd. Allgem. Zeitung" vervolgt
dan: "Volgens een bericht uit Londen heeft eerste minister Asquith in een rede te
Cardiff gezegd: "Onze regeering heeft in 1912 aan de Duitse regeering verklaard,
dat Engeland Duitschland niet zou aanvalle en evenmin een aanval op Duitschland zou
steunen, wanneer Duitschland niet provoceerde. Dat was voor de Duitse politiek niet
350 genoeg. Duitschland verlangde, dat vrij nog verder zouden gaan en ons verbinden tot
de strikste neutraliteit voor het geval, dat Duitschland in oorlog zou zijn.
Engelands deelnemen aan den tegenwoordigen oorlog, die niet door Duitschland, maar
door Rusland is uitgelokt, bewijst hoe goed de Duitse regeering de verzekeringen
van Engeland naar hare waarde schatte, toen zij de toenmalige verklaring van Engeland
355 als onvoldoende verwierp. De verklaring van den Engelschen premier werpt ook weder
een eigenaardig licht op de bewering der Engelsche regeering, dat alleen de schending
der Belgische neutraliteit door het ingrijpen van Engeland aanleiding tot den oorlog
heeft gegeven. Wanneer er, na de bekende mededeelingen van minister Grey in het
Lagerhuis en aan prins Lichnowsky te dezen aanzien nog twijfel kon bestaan, dan
360 verneemt thans de wereld uit den mond van den meest bevoegden persoon van Engeland,
dat dit land reeds in 1912 had besloten, onder alle omstandigheden aan een
Europeeschen oorlog deel te nemen aan de zijde der tegenstanders van Duitschland.

Het weer van heden.

365 **Bericht v/h. Kon. Ned. Met. Inst. te De Bildt.**

Meest matige zuidwestelijke tot noordwestelijken wind; betrokken tot zwaarbewolkt,
waarschijnlijk nog regenbuien. In, den ochtend iets zachter.

Opgemaakt door de Filiaal-Inr. te Amsterdam ran het Kon. Ned. Meteorol. Instituut.
Wind W.-N.W. Voorloopig meest betrokken, min of meer buiig met nu en dan regen.

370 Weinig verandering van temperatuur.

Stormwaarschuwingsdienst: Geseind aan de kustposten 5 Oct., 4 uur 10 n.m.: weest op
uw hoede.

Zon op 6,10; onder 5,27. Maan onder v.m. 8,43; op n.m. 5,11.

De barometerstand van het afgelopen etmaal.

375 Omstreeks middernacht afgelezen van den zelfregistreerenden barometer van het
Handelsblad.

Duitsch of fideel communiqué.

380 Aan eene mededeeling van het Ministerie van Oorlog, Centraal-Inlichtingen bureau, ?e
Afdeling, van 21 September 1914 wordt het volgende ontleend:

Van het begin van den oorlog af heeft het Duitse Ministerie van Oorlog, zoowel aan
de regeeringen van den vijandelijke landen als aan de hoofdkwartieren van het Roode
Kruis te Berlijn en te Genève, tweemaal week volledige lijsten van alle gewonden en
gevangenen, zich bevindende in de hospitalen of gevangenen-kampen in Duitschland,
385 doen toekomen, daarentegen is tot dusver in Duitschland nog geen bericht ingekomen
over gewonden of in vijandelijke landen gevangen gehouden Duitschers.

De verwoesting van Leuven.

390 BERLIJN, 5 Oct. (W. B.) De "Nordd. Allgem. Zeitung" schrijft: "De "geheimer
Regierungsrat" von Falke bezichtigde op 13 September de kunstmonumenten van Leuven
met den toenmaligen burgemeester en bracht daarover het volgende rapport uit: "De als
bibliotheek en universiteit gebruikte oude Lakenhal is met uitzondering van twee
gevels, die staan zijn gebleven, totaal uitgebrand. De bibliotheek met haar zeer
kostbaren schat aan handschriften is helaas dientengevolge teloor gegaan. Afgezien
395 van deze zeer ernstige schade vallen te Leuven geen verliezen van buitengewone

kunstwerken te betreuren. Het Raadhuis is bewaard gebleven, doordat op bevel van majoor von Manteuffel, die de ramp zooveel mogelijk wilde beperken, de belendende brandende huizen omvergehaald werden. De St. Pieterskerk is ernstig door het vuur beschadigd, zij kan echter in haar oorspronkelijken toestand worden hersteld. De
400 schilderijen in de koorkapellen, waarvan de kostbaarste zijn de werken van Dierik Bouts en Meigers de Flemalle, zijn met alle andere losse kunstvoorwerpen van de St. Pieterskerk overgebracht naar een zaal van het Raadhuis. Van de oude kunstwerken der St. Pieterskerk is alleen het portaal vernield, het steenen metselwerk is echter
405 bewaard gebleven. De overige kerken van Leuven, die buiten 't terrein van den brand, dat ongeveer een zesde gedeelte van de stad besloeg, lagen, zijn vrij gebleven van het vuur. Derhalve totaal onbeschadigd: de St. Michielskerk, de St. Jasobskerk, de St. Geertruidenkerk en het College du Saint Esprit met zijn bibliotheek.

Baronesse De Baye beschuldigt den Duitschen kroonprins van roof.

410 In het Antwerpsche blad "Le Matin" van 2 dezer lezen wij het volgende ongelooflijke bericht. Wij nemen het zonder commentaar over, de beschuldiging is zoo ernstig, dat zij van Duitsche zijde ongetwijfeld spoedig zal worden besproken. "Parijs, 30 Sept. De "Matin", van Parijs, maakt een brief bekend van de baronesse De Baye, waarin zij bevestigt dat de Duitsche kroonprins twee dagen heeft verbleven in haar kasteel bij
415 Champaubert, en dat hij persoonlijk het museum heeft geplunderd, dat een zeer waardevolle oudheidkundige verzameling bevatte, vrucht van opsporingen van baron De Baye gedurende 28 jaren van reizen en navorschingen in den Kaukasus. "Baronesse De Baye voegt hieraan toe, dat de kroonprins wapens, vazen, ikons, en geschenken van den Tsaar heeft meegenomen en dat hij orders gaf om de meubels, de waardevolle
420 schilderijen en de tapisserieën naar Duitschland te verzenden. Eigenhandig vernielde hij de portretten van Tsaar en Tsarina die in de kapel hingen."

Rudolf Herzog gewond.

425 De bekende schrijver, Rudolf Herzog, die sedert eenigen tijd gedetacheerd was bij het hoofdkwartier van één der leger-afdeelingen van het westelijk oorlogstooneel, is, volgens een bericht van den "Berl. Lok. Anzeiger", door een granaatkartets gewond. Herzog was op weg, om vergezeld door een kolonel van den staf, een belangrijke tijding over te brengen aan Duitsche troepen, die zich in loopgraven versohanst hadden, toen hij bij het passeeren van een open plek in het bosch door de Franschen
430 ontdekt werd. De vijand opende een heftig vuur en Herzog werd aan de knie getroffen. De wond is echter niet ernstig.

OOSTENRIJK.

Cholera

435 WEENEN, 5 Oct. (W. B.) Het departement van volksgezondheid van het ministerie van binnenlandsche zaken bericht, dat zich te Pohrlita, district Auspitz (Moravië), te Neugasse bij Olmütz en te Jagerndorf in Silezië zich blijkens bacteriologisch onderzoek een geval van Aziatische cholera heeft voorgedaan. De lijders waren ?n, die
440 van het noordelijk oorlogstooneel waren aangekomen.

FRANKRIJK.

De Fransche censor

Het is niet alleen in Engeland, Duitschland en Oostenrijk dat de censuur merkbaar optreedt, ook in Frankrijk verschijnen de bladen vaak met groote gapingen, een gevolg
445 van het schrappende potlood der censuur. De "Temps" die wij gisteren ontvangen bevat zulke gapingen op elke pagina, en in alle rubrieken. Wat daar kan gestaan hebben weten wij niet. Maar op een plaats heeft de censor de gelegenheid gegeven hem te bewonderen. Van een artikel over "Les atrocités allemandes" heeft hij alleen het hoofd laten staan. Daaronder een smetteloos witte vlake.
450 En dit heeft ons getroffen als een verblijdend verschijnsel. Met volkomen instemming zagen wij een onnoodig artikel over wreedheden wegnemen uit een blad; dit is volkomen in overeenstemming met de meening, door ons uitgesproken naar aanleiding van het artikel van dr. Van der Goot over de beweerde "Belgische gruwelen":
455 "Wreedheden zullen aan beide zijden zeker worden gepleegd. Maar het moet ernstig worden betreurd, dat de regeeringen van haast alle oorlogvoerende landen wreedheden van tegenstanders zoo groot mogelijke bekendheid geven". Een censor, die een artikel over wreedheden onderdrukt, verdient toejuicing. Wij willen hopen, dat dit voorbeeld door andere censoren zal worden nagevolgd.

460 **BELGIË.**

Uitvoer van paarden,

BRUSSEL, 5 Oct. (W. B.) (Niet officieel.) De uitvoer van paarden uit België, ook over Nederland en Luxemburg, is bij beschikking van den gouverneur-generaal van België verboden. Niet-opvolging van dit verbod heeft inbeslagneming en straf ten gevolge.

465

VEREENIGDE STATEN.

Vredeswoorden.

NEW-YORK, 5 October. (Reuter.) Minister Bryan, een bijeenkomst ten gunste van den vrede presideerend, zeide gisteravond, dat president Wilson met ongeduld het oogenblik afwachtte, waarop hij de voorstellen kon hernieuwen, die konden leiden tot het herstel van den vrede, tusschen de mogendheden, die thans in oorlog zijn. Duizenden dollars werden beschikbaar gesteld door de kerken van alle gezindten ten gunste van het Roode Kruis. De toevloed was gisteren bijzonder talrijk in de kerken van New-York, voornamelijk in de Free Synagogue, waar Bryan zijn redevoering hield. Verschillende bladen bevatten hedenmorgen afdrukken van de preeken, gister in de kerken gehouden ten gunste van den vrede.

470

475

SERVIË.

Te Servië.

SALONIKI, 5 Oct. (W. B.) Te Istip hebben bloedige botsingen plaats gehad tusschen de bewoners en Servische gendarmes, doordat eerstgenoemden weigerden bij het Servische leger in dienst te treden. Tal van families vluchten naar Stroemitza.

480

485

PERZIË.

Perzië en Engeland

KONSTANTINOPEL, 5 Oct. (W. B.) Volgens het hier verschijnend Perzisch blad "Haver" duren de onderhandelingen tusschen Perzië en Turkije voort. De bekende Perzische generaal Salah ?d Dauleh is met een groote hoeveelheid wapens en munitie aangekomen in de grensstad Hesrjschirin, teneinde aan Rusland ongelegenheden te bereiden. De Perzische regeering heeft den Belgischen thesaurier, generaal Mornard en alle andere Belgen, die in Perzischen dienst zijn, ontslagen. De minister van oorlog heeft aan de provinciale autoriteiten en stamhoofden, gelast een aanzienlijke strijdmacht bijeen te brengen. De sjah heeft bevel gegeven tot spoedige heropening van het parlement en wenscht een opgave te ontvangen van alle ambtenaren, die aanhangers van Rusland zijn. Deze ambtenaren zullen waarschijnlijk ontslagen worden.

490

495

ENGELAND.

KONSTANTINOPEL, 5 Oct. (W. B.) Het te Calcutta verschijnend Perzisch blad "Hablulmalin" wijst op de ontstemming, die in de geheele Mohamedaansche wereld is gewekt door de tegenwoordige politiek van Engeland. Ongetwijfeld zal Turkije, dat in de Islamietische wereld onbegrensden invloed heeft, zoo zegt het blad, niet nalaten de Duitschers te steunen, zoo al niet materieel dan toch moreel. Minister Grey heeft de traditioneele betrekkingen tusschen Engeland en Turkije verbroken en de ware belangen van Engeland opgeofferd aan de koninkrijken Griekenland en Montenegro. Indiërs, Egyptenaren en Perzen beschouwen de Engelschen als hunne vijanden. Grey heeft de Mohamedanen genoopt tot aansluiting en geen macht ter wereld kan Turkije en Perzië thans meer van elkander scheiden. Egyptenaren, Indië ??, Chineezen en Afrikanen zullen zich in dezen heiligen bond vereenigen. De in de Engelsche koloniën wonende Mohamedanen kunnen hunne regeeringen niet meer trouw blijven. De Mohamedanen in den Kaukasus, Turkestan en Transkaukasië kunnen Rusland nooit trouw zijn. De stammen van Perzië kunnen voor Rusland noodlottig worden.

500

505

510

Het artikel eindigt met den raad aan Engeland om zijn politiek te wijzigen, en Rusland prijs te geven, daar het anders veel zal verliezen.

515

ZUID-AFRIKA.

De stemming in Zuid-Afrika.

KAAPSTAD, 5 Oct. (Reuter.) Er worden nog voortdurend in verschillende deelen van het land vergaderingen gehouden ter goedkeuring van de houding van Botha in zake den oorlog in tegenstelling met die van generaal Bevers. De driemaandelijksche avondmaalsviering bracht duizenden Hollandsche boeren naar de verschillende centra en op de bijeenkomsten was de oorlog het voornaamste onderwerp, dat in bespreking kwam. Vóór de Avondmaalgangers weder uiteen gingen, werden gewoonlijk vergaderingen gehouden, waar moties werden aangenomen ter ondersteuning van Botha en ten gunste van de regeering, zoowel in de noordelijke districten, waar men tijdens den Boerenkrijg

520

525

het sterkst tegen Engeland gekant was, als elders. Vele bekende "ex-rebellen" verdedigden daar de moties. In den Vrijstaat hebben vele bekende commandanten uit den Boerenoorlog hunne diensten aan Botha aangeboden.

530 **TELEGRAMMEN.**

Een aardbeving.

KONSTANTINOPEL, 5 Oct. (W. B.) Volgens ambtelijke telegrammen heeft in den nacht van Zaterdag op Zondag een hevige aardbeving plaats gevonden te Boendoez en Sfarta in het vilajet Konia (Klein-Azië). In den loop van den Zondag werden nog lichte schokken
535 gevoeld. Bijzonder sterk werd de beving waargenomen te Boendoez en omgeving. Het juiste aantal slachtoffers is verbeterd, maar men vermoedt, dat ongeveer 2500 menschen zijn omgekomen. De regeering en de Roode Halve Maan regelen het reddingwerk. (Zaterdag 3 October werden door den seismograaf te De Bilt twee sterke aardbevingen opgeteekend. Van de eerste beving werden de eerste voorloopers waargenomen te 5 uur
540 33 minuten des namiddags, tijd van Greenwich, afstand van het epi-centrum 6900 K.M.; van de tweede beving, 10 uur 12 minuten des avonds, afstand van het epi-centrum 1950 K.M., in ongeveer Oost-Zuid-Oostelijke of West-Noord-Westelijke richting, dat is op den Balkan of ten Zuiden van IJsland. Het blijkt nu, dat de aardbeving in den Balkan plaats had.)

545

Nederland en de Oorlog.

De auto-banden.

Ten onrechte zou uit ons bericht over den invoer van autobanden misschien de gevolgtrekking getrokken kunnen worden, dat de "Prowodnik" over niet zulke groote
550 voorraden banden beschikt. Dit is natuurlijk onjuist. Ook deze firma heeft hier groote hoeveelheden banden in alle maten en het vervoer van de banden uit Rusland naar hier gaat over Engeland, zoodat ook haar voorraad niet uitgeput zal worden.

Militaire berichten.

555 Het Haagsche correspondentiebureau schrijft ons:
Herhaaldelijk liepen in de laatste dagen hardnekkige geruchten, volgens welke aan onze grenzen strijd zou zijn geleverd met troepen van oorlogvoerende mogendheden, welke zich niet wilden laten interneeren. Met beslistheid kunnen dergelijke geruchten worden tegengesproken. Naar aanleiding van berichten aangaande het voorloopig niet
560 verleen van verloven bij een deel van het leger, kan worden medegedeeld dat een bepaalde acute oorzaak hiervoor niet bestaat. Bij een gemobiliseerd leger is de normale toestand dat geen verloven worden verleend. Tijdelijk heeft men dit weer toegestaan. Zoodra de toestand zoodanig wordt dat tegen het verleen van verloven geen overwegend bezwaar meer bestaat, zal deze maatregel opnieuw worden toegepast.

565

Het brood in Den Haag.

Gistermiddag is in de residentie een bekendmaking aangeplakt waarin de burgemeester mededeelt dat door hem met ingang van heden de volgende maximumprijzen zijn
570 vastgesteld: wit brood (melkbrood) per K. G. f0.32; wit brood (waterbrood) per K.G. f0.19; bruinbrood ongebuild tarwebrood) per K.G. f0.20; (het bezorgloon is in deze prijzen begrepen); noodbrood (per pond) afgehaald f0.07; thuisbezorgd f0.08. Een speling in het gewicht dezer broodsoorten tot een maximum van 5% is toegelaten. Voorts wordt onder de aandacht van de burgerij gebracht dat de te Den Haag aanwezige voorraad tarwebloem te gering is om in de naaste toekomst een onbeperkt verbruik van
575 wit brood toe te laten. Ter besparing der tarwebloem wordt derhalve den ingezetenen aanbevolen de benodigde hoeveelheid brood voor de helft als wit brood, voor de andere helft als noodbrood of als bruinbrood (ongeb?d tarwebrood) aan te koopen. Bij algemeene toepassing van dezen maatregel zal het zeer waarschijnlijk mogelijk zijn, het verkrijgbaarstellen van wit
580 brood voort te zetten, totdat van Regeeringswege tarwebloem wederom verkrijgbaar zal worden gesteld.

De Nederlandsche ambulances te Brussel.

585 Bij het Centraal Comité voor Nederland is van het Nederl. Comité te Brussel een dankschrijven ingekomen voor de ontvangen bijdragen, met vermelding van eenige bijzonderheden omtrent het verrichte werk. De beide ambulances hebben sedert de vorige week het veertigtal van het beschikbare honderdtiental wegens de beperkte geldmiddelen aanvankelijk nog onbezet gehouden bedden in gebruik moeten stellen toen met de toeneming van de hevigheid der gevechten in de nabijheid van Brussel de groote
590 toevloed van gewonden daartoe noopte. Bovendien werden, toen er berichten inkwamen dat massa's gewonden op de slagvelden zonder dadelijke hulp bleven liggen, ten prooi

aan namelooze ellende, dagelijks tochten per auto ondernomen naar die plaatsen als Zemst, Perek, Haecht, Thildonck, Vilvoorde enz., waar men met zekerheid kon verwachten verwonde krijgslieden ter verpleging te kunnen opnemen. Zal met het schoone en doeltreffende liefdewerk, uitsluitend bekostigd door Nederlanders en staande onder leiding van Nederlanders, in den bestaanden omvang kunnen worden voortgegaan, dan zal verdere geldelijke hulp uit Nederland niet kunnen worden ontbeerd. Dringend wordt om meerderen steun verzocht. Tot nu toe werd in dank ontvangen f6436.38 en francs 249. Giften worden gaarne ingewacht bij de leden van het vroeger meermalen vermeld Centraal Comité, secretariaat Bezuidenhout 21, Den Haag, (sub-comité Rotterdam, Bierstraat 16). De heer Kaufmann, leider van een der Nederlandsche ambulances in Brussel, bevindt zich op het oogenblik in ons land ten einde een twaalftal prentbriefkaarten, met voorstellingen van het werk der ambulances, te verkoopen. De opbrengst daarvan komt aan den ambulance-arbeid ten goede.

Heden zullen een aantal padvindders te Den Haag zich met den verkoop belasten.

Wollen handschoenen voor militairen.

Belangstellende ingezetenen worden uitgenoodigd hunne medewerking te willen verleenen tot net verkrijgen, vervaardigen of doen vervaardigen van wollen handschoenen voor militairen. Zij gelieven tot dat doel gebruik te maken van de tusschenkomst van de plaatselijke steuncomités, welke comités worden uitgenoodigd, de ontvangen handschoenen vrachtvrij toe te zenden aan het hoofd van het Centraal Magazijn van militaire kleeding en uitrusting te Amsterdam, die de geschatte waarde der goedgekeurde handschoenen aan de betrokken comités zal overmaken. De modellen, waaraan de te vervaardigen handschoenen zooveel mogelijk moeten beantwoorden, zullen kunnen worden bezichtigd bij de bedoelde steuncomités en in de magazijnen van kleeding van het leger of wel bij militairen die in het bezit daarvan zijn. De steuncomités kunnen voor zooveel noodig aan het hoofd voornoemd enkele paren van die handschoenen aanvragen. Ter voorkoming van teleurstelling wordt ten zeerste aanbevolen deze modellen zoo getrouw mogelijk te volgen, aangezien onbruikbare handschoenen niet kunnen worden teruggezonden, noch de waarde daarvan worden vergoed. (St. Ct.)

De slachtoffers der Engelsche kruisers.

Sedert de laatste opgave zijn tot gisteravond laat aan het strand te Scheveningen tusschen het Ververschingskanaal en de pier een 16-tal lijken aangespoeld, vermoedelijk van manschappen van de onlangs gezonken Engelsche kruisers.

De Haagsche onderwijzers en het Steuncomité.

Door het Haagsche Onderwijzerscomité werd aan het Steuncomité 1914 als eerste maandelijksche bijdrage de ronde som van f1100 afgedragen. Bij de salarisbetaling van eind September heeft men dit bedrag door de Haagsche onderwijzers, werkzaam aan openbare en bijzondere scholen en bewaarscholen bijeengebracht. Voor anderen steun dan aan het comité 1914 behoefde niets uitgegeven te worden.

Paardenmarkt verboden.

De militaire overheid heeft de paardenmarkt te Winterswijk op heden verboden.

Tweede buitengewoon krediet van f50 millioen.

Ingediend is een suppletoire oorlogsbegrooting 1914, om den post: "Uitgaven, voortvloeiende uit het buitengewoon onder de wapenen roepen van de dienstplichtigen der militie en van de landweer en uit alle verdere maatregelen, verband houdende met de buitengewone omstandigheden, die tot dat onder de wapenen roepen hebben geleid", te verhoogen met een som van f50,000,000 en mitsdien te brengen op f100,000,000. In de Memorie van Toelichting deelt de Minister van Oorlog o. a. mede, dat de som, die ter bestrijding van de uitgaven over Augustus, September en October ter beschikking van de korpsen en onderdeelen van het op oorlogsvoet gebrachte leger moest worden gesteld, in rond cijfer f28,500,000 beliep, waarvan een niet onbelangrijk gedeelte voor uitgaven in ééns, zooals voor het in staat van verdediging brengen van stellingen en liniën en afzonderlijke forten en het doen van noodzakelijke aanschaffingen van allerlei aard. De betalingen, die rechtstreeks door de korpsen geschieden en in gewone tijden in den regel nog geen 1 millioen per maand belooopen, zullen voor den verderen duur der mobilisatie alliocht 7 à 8 millioen 's maands bedragen. De paardenvordering, die grootendeels in de eerste dagen der mobilisatie heeft plaats gehad, eischt een uitgaaf, die op f7,000,000 kan worden gesteld, behalve de nog aan die vordering verbonden kosten van reis- en

660 verblijfkosten en vacatiegelden voor de vorderingscommissarissen en taxateurs, enz. Het bedrag van de vergoedingen ten behoeve van de gezinnen van militie- en landweerplichtigen uit te betalen, zal weinig minder dan f3,000,000 per maand beloopt. Aan de oproeping zelve waren bovendien belangrijke uitgaven verbonden, inzonderheid wegens de telegraphische oproeping en reiskosten van in het buitenland vertoevende dienstplichtigen.

665 De Minister wijst dan nog op de uitgaven voor aanvulling van den voorraad kleeding- en uitrustingsstukken, aanschaffing van levensmiddelen, enz. Uitgaande van de veronderstelling, dat de aanvankelijk toegestane som voldoende zal zijn tot dekking van de uitgaven over het tijdvak van het begin der mobilisatie tot het einde van September en dat in den loop van dit jaar nog niet tot demobilisatie zal kunnen worden overgegaan, wordt daarom bij dit wetsontwerp andermaal een 670 buitengewoon krediet van vijftig millioen gulden aangevraagd. In hoeverre het mogelijk zal blijken, hieruit ook de schadevergoedingen te betalen, die zullen moeten worden uitgekeerd ingevolge de Onteigeningswet, de wet op den staat van oorlog en van beleg, de militaire Inundatiewet en de Z.g. Kringenwet van 21 Dec. 1853, valt nog 675 niet te zeggen; het beloop dier vergoedingen kan trouwens nu nog niet geraamd worden, ook omdat de werkzaamheden, die aanleiding geven tot de schadevergoedingen, nog voortduren.

Tegenover enkele van de hiervoren vermelde uitgaven zullen, zij het dan ook tot een lager bedrag, buitengewone ontvangsten kunnen worden gesteld. Zoo zullen, tenzij 680 onverhoopt de oorlogstoestand mocht intreden, de gevorderde paarden grootendeels weder kunnen worden verkocht, hetzij aan de vorige eigenaars, hetzij aan derden, en zal ook een deel van de opgelegde verplegingsmiddelen voor zooveel zij niet in Rijksinrichtingen verbruikt kunnen worden, ten verkoop worden bestemd.

Voorkoming van woningontruimingen.

685 De heer Mendels heeft in zijn wetsontwerp ter voorkoming van in de huidige buitengewone tijdsomstandigheden ongewenschte gedwongen ontruiming van woningen, bij nota van wijziging, behalve een redactieverbetering van art. i, aan art. 6 de volgende alinea's toegevoegd:

690 "Aan de door hem (den rechter) al of niet onder eede gehoorde personen kan vergoeding worden toegelegd op den voet van het tarief van Justitiekosten en salarissen in burgerlijke zaken.

"Het verhoor heeft in raadkamer plaats, in tegenwoordigheid, althans na oproeping van partijen.

695 "De oproepingen om in raadkamer te verschijnen, geschieden bij aangeteekenden brief van den griffier."

De vaart op Amerika.

Onze correspondent te Rotterdam meldt: Wij vernemen dat van de schepen der Holland-Amerikalijn, die in het Kanaal worden vastgehouden, de vier vrachtbooten 700 "Sommelsdijk", "Soestdijk"*, "Sloterdijk" en "Noorderdijk" vrijgegeven en naar hier onderweg zijn. Ze zullen na aankomst onmiddellijk gelost worden om weer zoo spoedig mogelijk met uitgaande lading te kunnen vertrekken.

Helden van ons strand.

705 Tijdens het buiige weer van Zondagavond, werden door de kustwacht van den Eierlandschen vuurtoren noodvuren gezien op een der gevaarlijkste punten der Eierlandsche gronden. 't Bleek dat een vreemd stoomschip in grooten nood verkeerde. Aanstonds werd het plaatselijk bestuur der N. en Z.-Holl. Redd. Mij. gealarmeerd, en al spoedig ging de nabij De Cocksdorp gestationeerde reddingboot in zee.

710 Niettegenstaande de gestrande boot ver uit de kust zat en de branding buitengewoon woest was, waagde de dappere bemanning in 't nachtelijk uur de worsteling tegen de geweldige elementen. Ongeveer zes uren lang werd met taaie volharding gekampt met de razende branding. De kloeke helden van ons strand slaagden er toen in de geheele bemanning der stoomboot aan boord te krijgen. Juist vóór de terugreis te aanvaarden, 715 sprong de kapitein op zijn schip terug. De gestrande stoomboot was de "Isbjorn", kapt. Therkelsen, met een lading ijs van Kragero naar Ostende. Met elf

720 schipbreukelingen kwam de reddingboot behouden te De Cocksdorp aan, waar de mannen liefderijk verzorgd werden in 't hotel "De Hoop", van Gezs. Ruys. Daar werd den redders, bij monde van burgemeester Gaarlandt, hulde gebracht. De namen der moedige redders zijn: M. Boon, D. Stark, A. List, P. Boon, G. van der Kooy, Th. van der Kooy, Jan van der Kooy, G. Bakker, W. Griek, G. Brouwer, B. de Boor, R. Buis en C. Boon Az. Toen 't dag geworden was, waagde de inmiddels uit Terschelling ter hulp gesnelde reddingmotorboot "Brandaris" zich in de wilde branding en slaagde er in den kapitein

te redden. Ook deze redding was een kranig staaltje van zeemanschap.

725

Lijken aangespoeld.

Te Noordwijk-aan-Zee zijn gisteren 30 lijken aangespoeld, waarschijnlijk van Engelsche zeelieden der drie kruisers, die twee weken geleden in den grond geboord zijn; ook eenige inventaris is geborgen, waaronder eenige hangmatten, dekstoelen, scheepskisten, enz. Op een der lijken werd nog eenig Engelsch geld en een horloge gevonden.

730

Een deserteur.

De politie te Maastricht heeft aangehouden een persoon, die zich uitgaf voor jhr. Van Palland. Hij had te Amsterdam een auto gehuurd, was te Maastricht afgestapt in het Hotel du Lévrier, was daar reeds eenige dagen en maakte goede sier. Hij had ook een nieuw pak gekocht, doch nergens iets betaald. Het bleek te zijn een gedeserteerd genie-soldaat.

735

Verboden uitvoer.

De rijksambtenaren te Maastricht hebben op de boot der Maastrichtsche Stoombootmaatschappij aangehouden en in beslag genomen nogal groote hoeveelheden levensmiddelen, waarvan de uitvoer verboden is als rijst, havermout, vermicelli. Ze zouden in de riet? Luik vervoerd worden.

740

745

Posterijen en Telegrafie.

De post op Engeland.

De directeur van het postkantoor te Amsterdam maakt bekend, dat wegens de vroegere afvaart van de dagboot Vlissingen-Folkestone, de laatste buslichting voor Engeland en de landen daarover verzonden, aan het hoofdpostkantoor is gesteld op 6 uur 20 minuten des avonds.

750

Eveneens wordt met deze gelegenheid verzonden elken Dinsdag de correspondentie voor Sumatra's Oostkust, Atjeh en onderhoorigheden, alsook Britsch-Indië en elken Donderdag de correspondentie voor Zuid-Afrika.

755

Laatste Berichten.

ENGELAND.

De Engelsche censuur.

BERLIJN, 5 Oct. (W. B.) Aan de "Nordd. Allgem. Zeit." wordt over de werkzaamheid van de Engelsche censoren door een Amerikaansch journalist o. a. geschreven: "Ik heb bijv. juist ondervonden dat een mijner telegrammen, dat misschien acht of negen interviews met Amerikanen uit Duitschland bevatte, bijna geheel en al onderdrukt werd, ofschoon er geen enkel woord in stond, dat in militair opzicht van eenig belang was. Ik deelde er eenvoudig in mede, dat het den Amerikanen zeer goed was gegaan, nadat de eerste indrukken der mobilisatie uitgewischt waren. Ik leid uit het onderdrukken van dit telegram af, dat men in Engeland niet wenscht, dat het Amerikaansch volk gewaar wordt, dat niet alle Amerikanen in Duitschland gevangen zijn gezet." Een Amerikaansch journalist te Londen schrijft te dezer zake aan een Berlijnsch collega "Het blijft voor ons nog steeds de groote moeilijkheid om berichten omtrent Berlijn naar New Vork te krijgen. De Engelsche censoren besnoeien de telegrammen op vreeselijke wijze".

760

765

770

VERLIES VAN ENGELSCH SCHEPEN.

(Londen, 3 Oct.) De secretaris van de admiraliteit heeft officieel kennis gegeven, dat de Duitsche kruiser "Emden" wederom eenige Engelsche stoomschepen heeft in den grond geboord, n.l.: "Tymerie", ter waarde van £31.(XX), "King Lud" ter waarde van £40.250, "Bibeia", ter waarde van £25.000, "Foyle", ter waarde van £46.000. Alle bemanningen zijn overgezet op het stoomschip "Cfryfevaio". De "Tymeric", was op de thuisreis met Javasuiker, de andere schepen waren uitgaande met weinig of geen lading.

780

De wisselkoers op Duitschland.

Uit verschillende aanvragen blijkt ons, dat de voortdurende daling van den wisselkoers op Duitschland, - van 59.15 tot 54.45 - sterk de aandacht trekt. In antwoord op verzoeken de oorzaak van dezen teruggang te bespreken, diene het volgende: In het algemeen kan de stand der wisselkoersen tusschen twee landen als een aanwijzing worden beschouwd van hun onderlinge betalingsverhoudingen, waarbij niet alleen op het gewone handelsverkeer is te letten, doch ook op uitzettingen van bankierssaldo's in het buitenland, coupon-rémises, touristen-uitgaven, vrachten enz.

785

Naspeuringen van Paul Theelen: 6 oktober 1914

790 Wanneer Marken hier te lande sterk dalen, dan beteekent dit dat er meer aanbod van
dan vraag naar wissels op Duitschland te onzent bestaat, d. w. z. dat wij meer van
Duitschland hebben te vorderen, wat in hoofdzaak door het trekken van wissels wordt
verrekend, dan dat wij daarheen hebben te remitteeren. Omgekeerd zal de wisselkoers
795 op Nederland in het geval in Duitschland stijgen, daar men er dan meer aan ons land
zal hebben te betalen dan men er van te vorderen heeft, zoodat wissels op Nederland
sterk zullen zijn gevraagd ter verrekening van dat saldo. In normale tijden vinden
deze schommelingen van den wisselkoers haar natuurlijke grenzen in het bereiken van
het "goudpunt", waarop het voordeliger wordt het saldo van de betalingsbalans door
800 in- of uitvoer van geel metaal af te wikkelen. Bovendien blijft het wisselverkeer dan
niet tot twee landen beperkt, doch staan vrijwel alle in uitgebreid handelsverkeer,
zoodat b.v. in geval Nederland meer van Duitschland heeft te vorderen dan het aan
genoemd land heeft te betalen, de afwikkeling vaak met wissels op Londen zal kunnen
geschieden, waarmede wij op onze beurt schulden aldaar kunnen afwikkelen. Tusschen de
805 verschillende wisselkoersen in eenzelfde land ontstaat dientengevolge gewoonlijk een
nauw verband.
Nu heeft de oorlog ten eerste het afwikkelen in goud onmogelijk gemaakt, doordien
uitvoer van geel metaal schier overal verboden is en de export bovendien te
gevaarlijk zou zijn. De natuurlijke grenzen, die anders aan de wisselkoersen zijn
gesteld, zijn dientengevolge tijdelijk vervallen. Bovendien is het internationale
810 karakter van den goederenruil en bijgevolg van het wisselverkeer tijdelijk verbroken.
Indien Nederland thans meer van Duitschland heeft te vorderen dan het aan dat land
schuldig is, kan dit restant noch door gouduitvoer uit Duitschland hierheen worden
voldaan, noch b.v. door het remitteeren van wissels op Londen, anders het groote
"Clearing House", van het wereldverkeer. Immers bestaat tusschen Duitschland en
815 Engeland geen directe handel meer, worden Deutsche saldi in Londen gedurende den
oorlog niet uitbetaald en wissels met Deutsche handteekeningen niet gehonoreerd. In
het veronderstelde geval, dat zich thans inderdaad voordoet, kunnen de Nederlandsche
vorderingen op Duitschland dus niet anders worden verzilverd dan door hier wissels op
Duitschland te verkoopen, of wel, wat op hetzelfde neerkomt, doordien de Deutsche
820 debiteuren wissels op Nederland koopen en deze hierheen opzenden. Het is echter
duidelijk dat zoolang deze toestand duurt, n.l. zoolang Nederland méér van
Duitschland heeft te vorderen dan het er heeft te betalen, het aanbod van wissels op
dat land hier de vraag zal moeten overtreffen en de wisselkoers dus zal dalen,
omgekeerd in Duitschland even sterk oploopende.

825 Na deze theoretische, uiteenzetting blijft nu alleen de practische vraag hoe het komt
dat wij thans zulke groote vorderingen op Duitschland hebben. Dit nu is deels een
direct, deels een indirect gevolg van den oorlog. Direct, in zooverre de uitvoer van
Nederland naar Duitschland buitengewoon sterk is toegenomen (in tegenstelling met den
830 doorvoer, die natuurlijk voor een groot deel verlamd is). Men denke slechts aan den
grooten export van graan, rijst, vee enz. uit ons land naar Duitschland in de eerste
weken na het uitbreken van den oorlog, waardoor hier te lande gebrek aan deze
artikelen dreigde te ontstaan, zoodat verdere uitvoer van verschillende producten
moest worden verboden. Indirect heeft de oorlog aan deze desorganisatie van den
835 wisselkoers schuld door de uitschakeling van betaling via andere landen, de
onmogelijkheid van goudinvoer en ook doordien thans alles contant moet worden
betaald, zoodat men in Nederland thans voortdurend groote vorderingen op Duitschland
heeft, die anders ten deele gecompenseerd zouden worden door latere schulden wegens
invoer van steenkool, enz. Daar komt nog bij, dat Duitschlands buitenlandsche handel
840 wel is waar sterk heeft geleden door de uitbreiding die Engeland en Frankrijk aan het
begrip contrabande hebben gegeven, maar dat toch de invoer van een aantal artikelen,
die niet als zoodanig worden beschouwd, tot nu toe is vrijgelaten. Voor zoover dit
verkeer nog toegelaten is, loopt het grootendeels over ons land. Vroeger had
Duitschland ons hiervoor alleen vracht te betalen, terwijl de goederen zelf
845 grootendeels via Londen werden verrekend. Thans moet de waarde der goederen eveneens
hierheen worden geremitteerd, wat het aanbod van wissels op Duitschland te onzent, de
vraag naar zicht Holland te Duitschland, nog meer accentueerd. De daling in den
wisselkoers op Duitschland zou onder deze omstandigheden zelfs nog veel grooter zijn,
ware het niet dat Duitschland via ons land Amerikaansche coupons etc. kan innen en
850 hiermede een deel van zijn goederenschulden kan afdoen.
Terwijl de wisselkoers op Nederland in Duitschland in verband hiermede zeer sterk is
gestegen (in aansluiting aan de daling in den koers op Duitschland te onzent), is die
op Oostenrijk er even sterk gedaald en zijn Kronen er tot een koers van 79 en lager
vrijwel onverkoopbaar. Dit komt doordien Duitschland, dat aan Nederland zooveel geld
855 schuldig is, daarentegen van Oostenrijk groote bedragen te vorderen hoeft, zoodat

Kronenwissels er veel meer aangeboden dan gevraagd zijn. Oostenrijk heeft een belangrijk gedeelte van zijn staatsschuld etc. in Duitschland geplaatst en is voor coupons enz. groote bedragen schuldig. Zoowel het feit dat Duitschland voor zijn schulden aan Nederland thans zulke hooge koersen moet betalen als dat het voor zijn vorderingen op Oostenrijk zulke lage prijzen maakt, beteekent voor Duitschland een ernstig verlies. De overige wisselkoersen worden thans in Duitschland uit den aard der zaak niet genoteerd. Op de betalingsverhoudingen geeft echter de handel in bankpapier eenigen kijk. Engelsch bankpapier is, naar de "Fr. Ztg." meldt, van Mk. 20 tot Mk. 21.50 gestegen, Fransch van 74 op 85, Belgisch van 68 op 82, Russisch van 150 op 207. Dit houdt echter in hoofdzaak verband met de betalingen die door de Deutsche legers in deze vijandelijke landen moeten worden gedaan, terwijl daarentegen de wisselkoersen op Nederland en Oostenrijk een beeld geven van den tegenwoordigen stand der betalingsbalans.

870 **Uit de Deutsche Industrie.**

Aan de "Fr. Ztg." wordt d.d. 1 October uit het Rijnsch-Westfaalsche Industriegebied o.a. geschreven:
In de laatste dagen is de levendigheid op de ijzermarkt iets toegenomen en wel wegens grootere vraag uit Nederland, Denemarken, Noorwegen, Zweden en Italië, welke landen genoodzaakt zijn in Duitschland hun bestellingen te doen, daar Engeland, België en Frankrijk daartoe niet in staat zijn. Ook de binnenlandsche behoefte is weder toegenomen voorzoover het vroegere orders betref. Nieuwe bestellingen worden minder ontvangen, daar voor staaf ijzer en platen gemiddeld M. 10-15 hoogere prijzen worden gevraagd wegens de grootere productiekosten, daar de productie bij vele fabrieken slechts 40-50% bedraagt en bij sommige 60%. De verzending door de groot-industrie was in Augustus circa 30-35% van die in Juli. Nu echter het vervoer per spoor weder kan plaatshebben en het uitvoerverbod voor de voornaamste artikelen weder is opgeheven, zal de verzending in September waarschijnlijk weder circa 50-60%, dus het percentage der productie-capaciteit, bedragen. In zake de grondstoffenquaestie bestaan bij de fabrieken geen groote moeilijkheden. Meestal beschikken zij over eigen erts en steenkool, terwijl zij bovendien voor maanden voorraad hebben. De overzeesche aanvoer van Zweden ondervindt stagnatie door het kapen van twee ertsbooten door de Engelschen. Men zal echter de ertsen niet meer via Nederlandsche havens betrekken, daar de Oostzee vrij is.

890 **Zuid-Amerika en de oorlog.**

Op den toestand in Zuid-Amerika oefent de oorlog een noodlottigen invloed. Het toestroomen van kapitaal uit Europa heeft natuurlijk geheel opgehouden, de afzet van vele stapel-producten in de oude wereld is verminderd, doch ook in ander opzicht doet de weerslag der gebeurtenissen zich in Zuid-Amerika gevoelen. De groote Deutsche scheepvaart daarheen is geheel verlamd. Dientengevolge staat de invoer van Engelsche steenkolen er bijna geheel stil. In de laatste jaren bedroeg deze export gemiddeld 6? miljoen ton, waarvan 3,40 miljoen ton naar Argentinië, 1,70 miljoen naar Brazilië, 840,000 naar Uruguay en 600,000 naar Chili. Wat Argentinië betreft is dit 97%, wat Brazilië aangaat 83% van den totalen steenkolen-invoer. Het is natuurlijk mogelijk dat Engelsche schepen een gedeelte van dit vervoer overnemen, alsook dat men uit de Vereenigde Staten steenkolen gaat importeerden. Voor het oogenblik doet het uitblijven van den gewonen aanvoer zich echter sterk gevoelen en vreest men dat spoorwegen, electriciteits-maatschappijen etc. tijdelijk hun bedrijf zullen moeten inkrimpen.

DE OORLOG, 6 oktober 1914

[ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27839]

[Dinsdag 6 October 1914]

910 **EDITIE VAN 4 UUR.**

DE OORLOG De algemeene toestand. — De strijd om Antwerpen. Van Het Westelijk en Oostelijk oorlogstooneel. — Brieven en berichten uit de oorlogvoerende landen.

915 **Algemeene toestand.**

Op het Westelijk oorlogstooneel.

De actie tegen Antwerpen

920 **ANTWERPEN**, 5 Oct. (Eigen bericht.) (Officieel). Een hevig artillerieduel heeft op de gansche linie plaats gehad. De toestand blijft dezelfde.

Naspeuringen van Paul Theelen: 6 oktober 1914

Onze Antwerpsche correspondent seint:

De Duitschers doen hardnekkige pogingen om de rivier de Nethe over te steken bij Lier. De Belgen bieden daar en elders hevigen tegenstand. Duitse bommen van gewoon veldgeschut komen neer in de omliggende dorpen tot Linth en Hove, zonder veel schade aan te richten; ook worden handgranaten door vliegers neergeworpen. Officieel werd medegedeeld dat heden (Maandagmiddag) de toestand in de versterkte stelling Antwerpen onveranderd was. Ingevolge opdracht van den luitenantgeneraal, hevelhebber der versterkte stelling meldt de burgemeester aan de bevolking, dat van heden af de straatverlichting niet meer zal ontstoken worden. De burgers zullen, op welk uur ook, geen licht meer mogen branden, dat buiten zichtbaar is, noch aan de voor- noch aan de achterzijde der huizen. Deze maatregel geldt ook voor koffiehuizen, die echter tot acht uur mogen openblijven.

Onze bijzondere berichtgever seint uit Antwerpen d.d. 5 Oct.: Gisteravond hebben de Duitschers een hevigen aanval gedaan op het stadje Lier. Een van de straten staat geheel in brand. Aan de "Matin" wordt medegedeeld, dat de Belgen om strategische redenen het bovenste gedeelte van den toren hebben vernield, toen de Duitschers, hedenmorgen Contich begonnen te bombardeeren. Ook Mortzal en Edighem zijn door hen beschoten. Het "Handelsblad van Antwerpen" bevat een warme dankbetuiging voor de Hollandsche gastvrijheid, aan de Belgische vluchtelingen bewezen. De dag is kalm voorbijgegaan. Over het gemis van het goede heldere drinkwater heeft men zich heen gezet. Men behelpt zich met de zuivering, die het water thans in de stad ondergaat. Een schip met vluchtelingen is naar Ostende vertrokken. Op het oogenblik, dat ik dit telegram verzend (zes uur), is de stad in duisternis gehuld; de straten zijn echter nog gevuld met een vrij talrijke menigte, welke zich in den doordringenden regen huiswaarts spoedt. Slechts het geroep van de krantenjongens wordt gehoord. Alle winkels en cafés zijn bij het vallen der duisternis gesloten.

Duitsch legerbericht. BERLIJN, 5 Oct. (W. B.) (Groot hoofdkwartier 's av.) Voor Antwerpen zijn de forten Kessel en Broechem tot zwijgen gebracht. De stad Lier en het spoorwegfort aan de lijn Mechelen-Antwerpen zijn genomen. Op den rechtervleugel in Frankrijk werden de gevechten met succes voortgezet. In Polen heeft de in de richting van de Weichsel ageerende Duitse strijdmacht voeling gekregen met de Russische troepen.

De toestand. PARIJS, 5 Oct. (Reuter.) Het communiqué van elf uur 's avonds luidt: De algemeene toestand blijft onveranderd. Op onzen linkervleugel duurt de strijd voort. In het Argonnegebied en op de hoogten aan de Maas hebben wij de zoowel 's nachts als over dag op ons gerichte aanvallen afgeslagen. Grootvorst Nicolaas zond aan den minister van oorlog een telegram voor generaal Joffre, waarin de overwinning, bij Augustowo gemeld werd. Generaal Joffre zond in zijn naam en in dien van het Fransche leger hartelijke gelukwensen aan den opperbevelhebber van het bevriende en verbonden leger met de behaalde zege, een waarborg voor verder succes.

LONDEN, 6 bet. (Reuter's bijz. dienst.) De "Daily News" verneemt uit Rouaan, dat verleden week tweemaal een kleine troepenafdeeling der bondgenooten tijdelijk de verbindings in den rug van het Duitse leger vernielde, met het gevolg, dat eensklaps de vliegtuigen hun arbeid moesten staken, daar er gebrek was aan benzine. De toevoer van levensmiddelen was eenige dagen verstoord.

970 **Duitsche berichten. I**

BERLIJN, 6 October. (Corr. E.) De jongste berichten van het westelijk oorlogstooneel luiden: De buitengewoon zware gevechten bij Arras houden nog steeds aan, met uitzicht op goed gevolg voor de Duitschers. Generaal von Kluck zet zijn actie op den rechtervleugel der Duitschers met succes voort in de omgeving van Roye. Den vorigen Vrijdag hebben de Franschen daar groote verliezyi geleden.

De strijd aan den Duitschen rechtervleugel.

De bijzondere correspondent van de "Daily Chron.", Philip Gibbs, seinde Zaterdag uit Frankrijk aan zijn blad: Generaal Joffre, de groote zwijger, heeft nu ten slotte met enkele woorden en door enkele beteekenisvolle namen te noemen, zooals Albert, Péronne, Chaulnés en Arrois, het geheim onthuld van de groote beweging, die hij meer dan veertien dagen als krachtigen aanval op den vijandelijken rechtervleugel voorbereidde. De beteekenis er van kan op de kaart worden nagegaan. Zij werd met behulp van de officieele bulletins en de mededeelingen van gewonde soldaten van het slagfront noordoostelijk van Amiens, mij verklaard door een groepje Fransche ambtenaren en officieren, met wie ik eenige dagen geleden in de mairie van een

Naspeuringen van Paul Theelen: 6 oktober 1914

provinciestad een gesprek had. Het tooneeltje was typisch voor duizenden van zulke tooneelen, die thans in Frankrijk plaats hebben, en verdient dus wel een korte beschrijving. De burgemeester zelf leunde over de tafel waarop een groote kaart van noordwest Frankrijk was uitgelegd. Hij was gevangene van de Duitschers geweest en een paar weken lang had zijn leven afgehangen van de bescheidenheid van de minst bescheidene zijner medeburgers. Een enkel schot door een onbesuisden knaap, door het zien van den vijand in de war geraakt, uit een venster gelost, zou tot de executie van den eersten magistraat en de slachting van tal van onschuldigen hebben geleid. Maar dat alles was vergeten toen hij zijn trillenden vinger over de kaart deed gaan en het oprukken der Fransche troepen noordwaarts, steeds noordwaarts, ons aanwees. "Wij zullen weldra hun linie doorbreken", zeide hij. Als we hen bij Valënciennes kunnen afsnijden, zijn ze verloren. Zie, de rechtervleugel van den vijand is al tot een vormeloze bocht geworden. Het is geen linie meer. Het is een chaos".

Andere officieele personen bestudeerden een kaart aan den wand. Zij verplaatsten er kleine driekleurige vlaggetjes. "Gij hebt gelijk, mijnheer de maire", zeide een rimpelig, grijs mannetje. "Zie eens hoe we bij Roye een wig in hun stellingen hebben gedreven! En vooral de kleine vlag bij la Chavotte toont hoe ze daar teruggedreven zijn, ondanks al hun krachtige pogingen en hun groote reserves. Het is het begin van het einde. De terugtocht van den vijand zal een debacle zijn en we zullen hem versplinteren en hem den weg tot vluchten afsnijden." Een corpulent officier van gezondheid schoof zijn kepi naar achteren en lachte toen hij de kleine vlaggetjes op de kaart beschouwde. "Ze zullen hun verschanste stellingen moeten verlaten, ?i we noordelijk van hen komen, zijn die verschaningen aan Somme en Aisne slechts een val voor hen. Als ze niet spoedig ontsnappen, vrienden,..." Hij eindigde zijn zin niet, maar stampde hevig op den vloer. De burgemeester zelf eindigde het gesprek met eenige welsprekende woorden. "Heeren," zeide hij, "ons arm Frankrijk heeft gedurende deze twee maanden van den oorlog veel geleden. Daar - labas - daar is de grond gedrenkt met het bloed van vele dappere jonge mannen, die op het veld van eer zijn gestorven. Maar de heldenmoed van den Franschen soldaat zal nu belooning vinden. De vijand - wiens barbaarschheden de beschaving bevlekken - is nu in het net gevangen. De vinger Gods wijst op hun ondergang. Zij zullen niet kunnen ontkomen heeren - Vive la France!" De Franschen schudden elkaar de hand, als nu het nieuws van een groote zege. Ik zag velen dien dag elkander de hand drukken. Een auto kwam van de richting van Albert. De chauffeur glinsterde van het stof toen hij op den weg stond om zijn vermoeide beenen uit te strekken. Twee officieren van gezondheid naderden hem en stelden hem vlug eenige vragen. Hij wees naar het noorden, met wijde armbeweging en ontvouwde toen een kaart, waarop hij met zijn stoffigen vinger een lijn aanwees. Heerlijk was de uitdrukking op het gelaat der beide officieren. Zij glimlachten met een blik van triomf en voldoening. Toen drukten zij den chauffeur de hand en namen hem mee om met een glas goeden wijn het stof weg te spoelen. Hij had goed nieuws gebracht. Frankrijk weet dat achter de bedekte aanwijzingen der officieele bulletins goed nieuws verborgen is. Beter nieuws zelfs dan dat van den strijd bij Roye, waar de Beiersche regimenten uiteen geslagen zijn door een aanval bij verrassing, waarbij de Fransche infanterie, die met buitengewone snelheid oprukte, onder dekking der duisternis de vijandelijke linies besprong. De vijand werd door dien plotselingen aanval gedemoraliseerd. Zijn terugtocht onttaarde in een wilde paniek. Honderden Beieren werden gedood, velen gevangen gemaakt. Daarna zonden generaal van Kluck en zijn stafofficieren, zooals we wisten, Westerlingen, en de vijandelijke aanvoerders slaagden er in hun mannen voor een tegenaanval te verzamelen. Maar de Fransche infanterie won terrein tot La Chavotte toe en generaal Joffre deed zelf de mededeeling, dat de heftige pogingen van den vijand om de positie te herwinnen, werden teruggedreven en mislukten. Het net is om hen heen samengetrokken en al de vijandelijke pogingen hadden slechts het resultaat, dat hun linie verbroken is. Het Duitsche front aan den rechtervleugel is nu slechts een reeks bochten en hoeken waarin de Franschen wiggen hebben gedreven. In het uiterste noorden bedreigt de flankaanval van de bondgenooten de hoofdstellingen van den vijand in het centrum, dat weldra onhoudbaar zal blijken. Lager naar het westen zijn de Duitsche legercorpsen vrijwel door de Fransche colonnes gesplitst. Te Lassigny is blijkens reeds bekende berichten, een groote vijandelijke macht omsingeld. De eenige hoop van den vijand is gevestigd op de verschaningen, in de laatste veertien dagen aangelegd, en op de groote troepenmassa's die hij van het centrum heeft teruggetrokken ter versterking van zijn rechtervleugel en de lange verbindingslijnen. Het was met dit doel dat hij zulke heftige aanvallen deed op de Britsche linie, als in het officieele rapport van den stafofficier van sir John French beschreven. Die vreeselijke kanonnade diende om de westelijke bewegingen van zijn reserves achter de linies te maskeeren. De bedoeling was het terugtrekken van de hoofdkrachten van Elzas en Lotharingen in

antwoord op de draadloze verzoeken om hulp van generaal von Kluck en andere
aanvoerders te verbergen. Die telegrammen werden onderschept en op het Fransche
1055 draadloze station gelezen. Zij werden gelezen door Fransche officieren, die zich
vroolijk maakten over generaal von Kluck's verrassing als hij zou ontdekken, dat men
hem voor was geweest. Zooals we uit een ander draadloos telegram van generaal von
Kluck weten, was deze zeer verbaasd over wat hij noemt die onverwachte
1060 strijdkrachten. De Fransche strategie is den vijandelijken staf telkens sedert de
eerste phase van den oorlog de baas geweest. Maar er is nog een andere oorzaak voor
de mislukking van 's vijands verwachtingen. Dat is de geest van den Franschen
soldaat. Generaal Joffre kan met zijn soldaten alle doen, van hen bovenmenselijke
moed en volharding eischen, rekenen op hun zelfopoffering, omdat, gelijk de soldaten
1065 van Napoleon, zij thans hun eigen kracht beseffen en aangevoerd worden door den geest
van "la gloire."

De stelling van Antwerpen.

Op het Oostelijk oorlogstooneel.

De slag bij Augustowo.

1070 PETROGRAD, 6 Oct. (Russische Telegr. Agent.) De generale staf meldt, dat de
terugtocht der Duitschers naar de Oost-Pruisische grens voortduurt. De Duitschers
pogen de versterkte stellingen langs de grens van Wirballen tot Lyck vast te houden.
De Russische troepen namen tot 3 October duizend Duitschers krijgsgevangen, en
1075 maakten tal van kanonnen buit, waarvan een op een automobiel geplaatst, benevens
caisons, automobielen, motorrijwielen enz.

Duitsche vliegeniers bij de Oostenrijkers.

1080 De oorlogscorrespondent van het "Berliner Tageblatt" meldt uit het Oostenrijksche
hoofdkwartier:
"U moogt vliegen," zoo zei onze overste, toen we ons in het hoofdkwartier present
gemeld hadden, "de opperbevelhebber heeft toestemming daartoe verleend." Ik boog
beleefd, in het vooruitzicht, de werkzaamheid onzer oorlogspiloten uit eigen
1085 aanschouwing te mogen leeren kennen en te beschrijven. Want bij de uitgebreidheid van
het slagveld en verdeeling van de verschillende gevechtsgroepen, is alleen een
verslaggever uit de vogelvlucht in staat een algemeen overzicht en inzicht te
verkrijgen. Des namiddags reeds ging ik met twee officieren van ons commando naar de
beide vliegtuigparken van het hoofdkwartier, om de piloten en de vliegtuigen te
leeren kennen. Het terrein lijkt uit de verte gezien, met zijn tenten, hangars,
1090 lastauto's, groote transportkisten en verdere tros op een landelijke kermis. De
commandant oefent zijn functies uit in een soort zigeunerwagen, die tot bureau is
ingericht. De kaart ligt op zijn tafel uitgebreid; met zijn vaste houding en zijn
juisten blik behoort hij tot een bepaald soort vliegeniers, zooals zijn kameraad
1095 "Musl" (gedoopt) vliegtuig allerlei brutale spiralen voordraait, waarbij dikwijls de
draagvlakken loodrecht staan, klim ik in het andere toestel. Evenals de andere
vliegtuigen in dit vliegpark is het een Duitsche Albatros dubbeldekker met een 100
pk. motor. Daar de Oostenrijksche Daimler fabriek de behoefte niet kon dekken, heeft
het Oostenrijksche leger Duitsche toestellen gekocht van het gewone militaire type.
1100 De Oostenrijksche vliegers spraken me hunne volste tevredenheid uit over de Duitsche
machines. Deze vliegenierscompagnie heeft met hare drie Duitsche machines sedert het
begin van den oorlog 16.000 K.M. afgelegd, eens zelfs in vier dagen 1400 K.M. Nog
geen enkele keer kwam er een panne voor. Alleen toen na den slag bij Lemberg de
1105 vliegmaschinen ten gevolge van den niet snel genoeg nakomenden tros dagenlang in den
stroomenden regen hadden gestaan, werd er een motordefect geconstateerd. Hoewel in
het Oostenrijksche leger het principe geldt om als piloten manschappen en als
verkenner officieren te nemen, waren alle piloten, die ik sprak, officieren. Dat er
ook een aantal Duitsche officieren als piloten in de Oostenrijksche armee dienst doen
1110 wist ik al van vroeger, omdat we op den terugtocht na den slag bij Grodek hunne
oppassers in onzen spoorwagen hadden meegenomen. Zoodra het weer eenigermate de
mogelijkheid biedt om te kunnen verkennen, zwermen de vliegeniers uit en cirkelen
brommend en grommend boven den vijand, die zo steeds woedend beschiet; ofschoon ze
meestal op een hoogte van 1200 tot 1400 meter blijven werden ook hier reeds eenige
1115 vliegers naar beneden gehaald. Vijf Oostenrijksche vliegeniers zijn reeds dood, drie
zwaar gewond; een daarvan moest in Lemberg achtergelaten worden. Zes man en drie
vliegtuigen worden vermist. Russische vliegeniers vertoonden zich maar zelden; kort
geleden werd er een Oostenrijksche machine door een Farjnan-apparaat vervolgd en uit
een daarop aangebracht machinegeweer zonder succes beschoten; een ander maal in deze

1120 dagen moest een Oostenrijksch vliegenier wegens benzinegebrek landen. Hij wist dat nabij de plek van zijne landing een door de Oostenrijksche troepen verstopte benzinevoorraad was. Daarbij werd hij door Kozakken overvallen die met gevelde lansen op hem afkwamen. Piloot en verkenner dachten reeds, dat zij verloren waren, toen toevallig een pantsertrein, die op verkenning uit was, in de buurt kwam. De 1125 inzittenden lieten natuurlijk direct stoppen, snelden hunne kameraden te hulp en verjoegen de Kozakken, waarna beide partijen, de eene langs de rails, de andere in de lucht, de verkenning voort zetten. Een andere verkenner vertelt dat hij het geheele opdringen der Russen in Galicië van uit de lucht heeft geobserveerd, van het eerste binnendringen bij Brody af. Eerst reed de cavalerie vooruit en keerde dan terug; daarna rukte de artillerie op als kleine zwarte puntjes en de bespanning werd dan aan 1130 daar op zeven of acht plekken achter elkander in. Bij hun verder voortdringen staken de Russen verscheidene steden en dorpen in brand. Ook kon dezelfde verkenner enkele fasen van den slag bij Lemberg nauwkeurig volgen; hij zag de beide laatste treinen van Lemberg afrijden en had zijn pret erin de Russen 1135 gade te slaan, die drie dagen lang vol wantrouwen voor de reeds ontruimde stad bleven staan.

BELGIË.

Russische huldebetuiging.

1140 ANTWERPEN, 5 Oct. (Reuter.) Een Russisch adres aan het Belgische parlement gericht luidt als volgt:
Geheel Rusland volgt met grenzenlooze bewondering den heldhaftigen en waardevollen strijd van het Belgische leger tegen den onverzoenlijken vijand. Met de grootste sympathie vernamen wij de berichten omtrent ongeëvenaarde zelfopoffering van het 1145 Belgische volk. Uwe daden doen de heldendaden van uw voorouders herleven. Uw moedig gedrag was het eerste en grootste offer, waarop de woedende aanval der Duitschers is gebroken. Hulde aan de helden, leve de dappere Belgische leeuw. Moge uw devies "Eendracht maakt macht" triumfeeren. Dan zal op de ruïnen van hetgeen had moeten worden de Deutsche wereldheerschappij, de heerschappij ontstaan van vrijheid, 1150 gelijkheid en broederschap.

Om en bij den strijd. Maastricht, 2 Oct.

't Is de al veel gemaakte en veel beschreven tocht, die van Brussel naar Maastricht, maar telkens weer valt er toch nog wat van te vertellen, omdat de situatie op de 1155 verbindinglijn Aken-Brussel telkens verandert. Overal ten noorden van die lijn zwerven voortdurend Belgische troepjes rond, die aanvalletjes wagen op de Deutsche bezettingen of gedeelten daarvan. Daardoor moeten de Duitschers voortdurend op hun hoede zijn, en bijna dagelijks worden in alle etappen-kommandaturen nieuwe maatregelen genomen om de lastige Belgen op een afstand te houden. 1160 Zoo krijgt men op de reis van Brussel naar Maastricht altijd weer nieuwe indrukken. De laatste was dat de Duitschers werkelijk elk oogenblik aanvallen van Belgischen kant verwachten. Zag men vroeger tusschen twee etappen geen andere soldaten bijna dan hier of daar een post bij een spoorwegovergang of een viaduct, nu is bijna de geheele weg bezet met posten, op korten afstand van elkaar, vooral op punten waar de 1165 spoorlijn kort langs den straatweg gaat. Overbodig is dit zeker niet, al ware het alleen maar om de noodige controle te houden op de talloze reizigers in auto's, die zich tusschen Brussel en Maastricht bewegen. De meesten van dezen reizen "geschafftlich", zooals vermeld wordt op de passen die de Deutsche vice-consul in Maastricht afgeeft, of om familie in Brussel te bezoeken of naar Holland te halen, - 1170 maar er zijn er ook heel wat die eenvoudig voor hun plezier naar Brussel gaan, om óók eens iets van den oorlog te zien, - ten minste op de dagen, dat het reizen tusschen Brussel en Maastricht wordt toegestaan. Dit heeft den etappen-commandant van Tongeren op het denkbeeld gebracht om van de reizigers, - die allen bij hem moeten komen om hun passen te laten afstempelen, - een belasting te heffen ten bate van het 1175 Roode Kruis. Aan het gemeentehuis, - waarin de Kommandatur gevestigd is, vond ik een biljet aangeplakt, waarbij van die belastingheffing wordt mededeeling gedaan, en ook het tarief wordt aangegeven: voor een auto tien Mark, voor een fiets en voor iederen reiziger naar rato. à Propos van den commandant van Tongeren, van wien ik in tegenstelling met den schrijver van een feuilleton in het "Handelsblad" nooit anders 1180 dan welwillende medewerking ondervond, - de commandant van Leuven is daar niet meer. Daar zal de reiziger den vroegeren, beroemd geworden, commandant von Manteufel niet meer terugvinden. Het schijnt dat hij ten gevolge van het bekende commissie-onderzoek uit Leuven is verwijderd. Hij is nu overgeplaatst naar een klein plaatsje ergens ten zuiden van Dinant.

Naspeuringen van Paul Theelen: 6 oktober 1914

1185 Toch is het in Leuven nog niet rustig, – zelfs niet voor zoover men in een half
afgebrande stad aan rustigheid kan denken. Men weet dat de Duitschers er den
burgemeester hebben aangesteld, een professor van de Leuvensche Hoogeschool. Doch in
Leuven lijken de Duitschers wel erg lastig. Dat ?? Roode Kruisdokters. Zoals ik
1190 reeds seinde, zijn langs de geheele spoorlijn van Aken tot de Fransche grens
gijzelaars gevangen genomen in verband met een aanval op dien spoorweg. In Leuven
vond ik over deze aangelegenheid de volgende proclamatie aangeplakt: "In den avond
van den 29en September zijn tusschen Lovesjoul en Vertrijck de spoorweg en de
telegraaflijnen vernield, blijkbaar door bewoners van de streek. Dientengevolge zijn
1195 de omliggende dorpen gestraft en hebben gijzelaars moeten leveren. Om herhalingen van
dergelijke aanslagen te voorkomen, zijn van af 1 October gijzelaars gesteld in alle
belangrijke plaatsen gelegen langs de Duitsche grenslijn Verviers–Luik–Leuven–Brussel
–Fransche grens. "Ter kennis van het publiek wordt gebracht dat deze gijzelaars
onherroepelijk gefusilleerd zullen worden bij de minste herhaling van dergelijke
1200 pogingen tegen den spoorweg, de telegraaf of telefoonlijnen in de omstreken van
bedoelde plaatsen. "Leuven, 1 October 1914. Op order van den gouverneur-generaal te
Brussel, de Commandantuur." Te Leuven nu was als gijzelaar gesteld een dokter van het
Roode Kruis. De overige Roode Kruis-distrikten hebben toen overleg gepleegd, en
namens hen is dokter Noyons naar den commandant gegaan met de mededeeling dat geen
1205 van hen langer Duitsche gewonden zou helpen als hun collega langer in gijzeling
bleef. De commandant wilde daarop dr. Noyons doen gevangen nemen, maar deze wees
erop, dat hij waarnemend consul van Nederland en van Spanje is. En het slot is
geweest, dat de Duitschers de gijzeling op den Roode Kruisdokter hebben opgeheven.

DUITSCHLAND.

Onjuistheden.

1210 Uit Berlijn seint men ons:
Gravin De Baye heeft in de Fransche pers medegedeeld, dat de Kroonprins kostbaarheden
uit haar slot zou hebben geroofd. Een feit is het echter dat de Kroonprins nimmer op
het kasteel Baye vertoefd heeft, ook de troepen zijner armee zijn nimmer in deze
1215 streek, 25 K.M. zuidwestelijk van Opernay gelegen, geweest. Alle beweringen over
verwoestingen van de bezittingen van President Poincaré door de Duitsche troepen zijn
eveneens onjuist; de bezitting Roubecourt van President Poincaré stond gedurende de
dagen van 6 tot 9 September in het brandpunt der gevechten tegen Verdun; ze werd
daarbij door de Fransche artillerie in brand geschoten.

1220

ENGELAND.

Verschillende berichten,

1225 LONDEN, 5 Oct. (Reuter.) Het Prince of Wales-fonds tot leniging van den nood,
veroorzaakt door den oorlog, is reeds aangegroeid tot 3 millioen. Officieel wordt
medegedeeld, dat het Egyptische Roode Kruis, waarvan prins Mohamed Ali president is,
een bijdrage van 1000 £ heeft geschonken voor de vereeniging Het Britsche Roode
Kruis. De prins seinde dit aan Kitchener, die daarop zijn dank betuigde aan de leden
van het Egyptische Roode Kruis voor hun edelmoedige schenking. Volgens een telegram
1230 uit Kairo nemen de Egyptenaren ten opzichte van den oorlog een gelijksoortige houding
aan als de bewoners van de Britsche koloniën en hebben de pogingen van Duitsche en
Turksche officieele agenten om de Egyptenaren van Engeland te vervreemden totaal
schipbreuk geleden.
Bijdragen voor het Britsche weldadigheidsfonds vloeien van alle zijden toe. Het heeft
1235 niet gebaat, dat de Britsche diplomatieke agent circulaires rondzond, waarin hij dank
betuigde voor de bijdragen, maar de Egyptenaren tevens verzocht hun krachten te
sparen tot leniging van de ellende, die Egypte zelf bedreigt tengevolge van de
katoencrisis, de Egyptenaren blijven toch nog geld zenden, teneinde daardoor hun
sympathie voor Engeland metterdaad te toonen.
Van de vijfduizend £, bijeengebracht voor het Prins van Wales-fonds, komen 3000 van
1240 Egyptenaren, die nu ook nog voor hetzelfde doel een onafhankelijke vereeniging hebben
opgericht.

FRANKRIJK.

1245 (Van onzen gewonen briefschrijver.) Parijs, 27 Sept.
Spionnen. – Reims. – Gevaarlijke lof.
Een paar jaar geleden publiceerde de hoofdredacteur van de royalistische "Action
Francaise", de geestige schoon wt. 1 eens wat te kwajongens-achtige Léon Daudet, een
boek, "L'Avant-Guerre", dat een opsomming bevatte van de voorbereidselen die
1250 Duitschland, met het oog op een aanstaanden oorlog, in Frankrijk zelf aan het nemen
was. Tot mijn schande moet ik thans bekennen dat ik indertijd de waarde van de

feiten, die in dit boek werden opgesomd, schromelijk heb onderschat. Eerst geleidelijk, naarmate de indringers genoodzaakt worden stap voor stap den aanvankelijk door hen bezetten grond weer te ontruimen, blijkt nu hoe zorgvuldig ze 1255
staaltjes daarvan mag ik, dunkt me, wel mededeelen. Zoo zijn er een aantal gevallen, waarin zoodra een Duitsche troepenmacht in een van de grootere of kleinere plaatsen van de Noordelijke Fransche departementen verschenen was, een der soldaten of onderofficieren de leiding nam, en met volmaakte topographische kennis zijn kameraden bracht naar de punten waar ze zijn moesten, waar 1260
ze een voordeelige stelling konden innemen, waar ze eten of paarden konden vinden, en zoo meer. En bijna altijd herkenden de inwoners in zoo'n wegwijzer iemand die als arbeider, als boerenknecht, als handwerksman, als kellner, als winkelier jaren in hun midden had gewoond, van wien ze nooit geweten hadden dat hij geen Franschman wat of dien ze, al wisten ze dat, altijd als hun kameraad hadden beschouwd en behandeld. 1265
Meestal trouwens trachtten de betrokkenen hun identiteit in het geheel niet te verbergen, en begroetten ze onderweg met luiden groet hun "vrienden" van vroeger, van nog héél kort geleden, want de meesten waren pas enkele dagen voor de mobilisatie op onverklaarbare en plotselinge wijze verdwenen. Van hoeveel gewicht voor de invallers de aanwijzingen waren die deze ex-inwoners van de streek hun gaven moge blijken uit 1270
de boodschap die een fabrikant in een der groote noordelijke steden zich namens een zijner vroegere werklui hoorde overbrengen: "dat ze den bles moesten hebben en den bonte, den ouden schimmel mocht hij gerust voor zich zelf houden..." Een m? staaltje van spionage vertelt de "Tribune de l'Aube". Onder de gekwetsten die zich in een Dijonsche ambulance bevonden was ook een officier van den Duitschen generalen staf, 1275
die zich langen tijd hield alsof hij geen Fransch verstond. Een Duitsch-sprekende dame van het Roode Kruis won zijn vertrouwen, en aan haar vertelde hij eindelijk dat hij was aangewezen tot militair gouverneur van Dijon; de benoeming had den 7en September moeten ingaan, hetgeen verhinderd was door het feit dat Dijon op dien datum nog altijd Fransch en hij gewond en gevangen genomen was. Men waarschuwde den 1280
Dijonschen dokter die de gewonden behandelde, en nu kwam uit dat de officier, die intusschen volkomen correct Fransch was gaan spreken, jaren lang als ingenieur verbonden geweest was aan een groote Dijonsche fabriek. Tegen het eind van Juli was hij eensklaps verdwenen, zonder dat men nog eenig kwaad vermoeden had gehad, en eerst 1285
door het feit dat in de eerste dagen van Augustus uit Duitschland aan zijn adres een brief met militaire stempels erop gekomen was, was het bekend geworden dat de Fransche ingenieur niets anders was dan een Duitsche spion. Van Duitsche zijde is beweerd dat de schade aan de kathedraal van Rheims niet onherstelbaar of zelfs maar ernstig is. Wat men daarvan te denken heeft moge blijken uit het volgende stuk uit het officieele rapport, door den bekenden kunstcriticus van 1290
den "Temps", Thiébauld-Sisson, in opdracht van de regeering uitgebracht. De criticus, die met den maire van Reims en met een architect de ruïnen van het kerkgebouw bezocht, geeft eerst met enkele woorden een herinnering aan het prachtige bouwwerk in zijn volle glorie, en vervolgt dan:
Gapend staan de drie poorten voor mij. De linksche, waarin de brand het meest gewoed 1295
heeft, is door het vuur roodgloeiend gestookt, en geheel geroosterd. Op het gladde oppervlak van de twee benedenste verdiepingen van den toren, op de guirlandes van standbeelden der bogen, op de heiligen der pilaren, op de zeven personen van de "Kruisiging" waarmee de fries versierd is, hebben de vlammen overal schubben doen opkomen, als op slecht gebakken steenen, en deze schubben, die een voor een loslaten, 1300
vallen als onzichtbaar stof of als kleine verkoalde stukjes op het voorplein. Van sommige beelden zijn reeds niets meer dan vormelooze stompjes over, en deze prachtige figuren, ontzien door den tijd, gespaard door de beeldstormers van de Revolutie, die overal in Champagne zoo hebben huisgehouden, zullen alle te niet gaan. Voor we drie maanden verder zijn, zal er geen een meer overblijven, en het werk der Vandalen zal 1305
voltooid zijn. Uit het feit dat dit linker portaal het eenige geheel verkoold is, moet men m? opmaken dat het middelste intact is. Heel het linker gedeelte ervan is beschadigd, en een groot aantal van de figuren zijn reeds aangetast door dezelfde lepra als die van de verkoalde poort. Ze zijn gedurende zóó lange uren door de vlammen belekt dat ze geen weerstand zullen kunnen bieden aan de aanhoudende 1310
herfstregens, noch aan de afwisseling van vorst en dooi, die zoo verschrikkelijk is voor steenen, waarvan het oppervlak beschadigd is. De fries met de "Kroning van de H. Maagd" is verloren, evenals die van de "Kruisiging", en de vuurgloed heeft zo van achter nog meer doen lijden dan van voren. Het steenen netwerk waarvan de groote rozet gevormd is, lijkt van buiten bekeken niet veel te hebben geleden, hoewel de 1315
gekleurde ramen eruit in stukken gevlogen zijn, evenals die van het dwarse gedeelte en van het schip, maar ik heb me er helaas van kunnen verzekeren, door de kerk binnen

te gaan en mij te begeven in de smalle galerij die de rozet van den gevel scheidt, dat de nerven ervan gebroken zijn, en dat ze, evenals de geblakerde standbeelden van het portaal, al gauw zullen losraken of in stukjes neervallen. Het grootste deel van de beelden van de rechterpoort zal men daarentegen kunnen redden. Evenals die van het
1320 middelste portaal hebben zo alleen van de erlangs-strijkende vlammen te lijden gehad, maar de rook heeft zo een zwarte of loodkleurige tint doen aannemen. Wanneer men de beide torens nog ziet overeind staan, en de om het geheele gebouw loopende
1325 balustrade, zoo rijk en van zulk een mooien vorm, die de muren van het dwarse gedeelte en van het schip bekroont, dan geeft men zich van den omvang van de ramp nog slechts onvoldoende rekenschap. Om de geheele uitgestrektheid daarvan te meten moet men tot de dakverdieping stijgen, en nog hooger, tot op een na de hoogste verdieping der torens. Daar eerst beseft men, als men in den klokketoren de klokken geheel
1330 gesmolten vindt, of smal geworden, als krinolines waarvan de metalen voering gebroken is, de geweldige macht van den vuurgloed die het gebouw verslonden heeft. Van af het oogenblik waarop de houten deuren van het voorportaal en van de twee torens verbrand
1335 waren is de felheid van het vuur verdubbeld, door den geweldigen luchtkoker die gevormd werd door de trap van de torens. Zoo verklaart het zich dat er geen enkel spoor meer over is van de dakbetimmering, die vierhonderd jaar oud was, en tot dusver
1340 intact gebleven, - betimmering, bestaande uit balken van twaalf meter lang en van een dikte van veertig tot vijftig centimeter. Wat de groote bladen lood betreft waarmee het dak bedekt was, ze zijn vervluchtigd. Boven van de torens ziet men er niet het minste spoor meer van, evenmin trouwens als men het minste spoor terugvindt van de
1345 torenspits, achttien meter hoog, van houtwerk en lood, die zich verhief op het kruispunt van koor en dwarsgedeelte, en die zulk een mooi carillon bevatte. Aan dezen vuurgloed, waarvan de vlammen achttien uur lang tusschen de dakpannen gewoed hebben, hebben de gewelbogen als door een wonder weerstandgeboden. In welken staat zijn ze? God weet het, maar de instorting ervan is onvermijdelijk wanneer de oorlog voortduurt en de herfstregens er in doordringen. Wat het schip betreft, dit heeft naar het i?t
1350 niet geleden van den brand die er ontstaan is. De duizenden bossen stroo die prins August Wilhelm, derde zoon van den keizer, er had d?? diens u ?oor de tallooze gewonden van zijn ras, hebben vuurgevat door de aanraking met de vonken die de wind van buiten aanbracht, en deze duizenden bossen stroo zijn verbrand, tegelijk met de deuren, versierd met prachtige Louis XIV-snijwerk; maar de vlam heeft daarbinnen geen
1355 andere sporen achtergelaten dan enkele verkoalde brokken, de eenige overblijfselen van preekgestoelte en biechtstoelen. Dus: het had erger kunnen zijn. Maar, al staat er dus nog het een en ander van het prachtige kunstwerk dat zoovele eeuwen had getrotseerd, het is dan toch onherstelbaar beschadigd, en wie weet wat er van over zal blijken als eenmaal deze krankzinnige
1360 strijd beëindigd zijn zal! Onder de slachtoffers van de invasie is ook een bekend musicus: Albéric Magnard (zoon van een der vroegere hoofdredacteuren van den "Figaro"), wiens "Bérénice" wel zijn meest bekende werk is. Hij bewoonde een villa in de buurt van Nanteuil-le-Haudoin. Toen de Duitschers naderden, had hij zijn familie weggestuurd en toen de ulanen
1365 kwamen en bij hem trachtten binnen te dringen schoot hij op hen en doodde er twee. Natuurlijk moest hij zijn daad met den dood betelen. Dat is alles heel droevig en ook heel begrijpelijk, van beide kanten; Magnard kon het niet dulden Duitschers in zijn interieur te zien en verdedigde het tot het uiterste, - de ulanen straften den burger, die zich in het gevecht mengde. Wat jammer is, dat
1370 is dat deze stad, hoe moedig ook, van den componist op het oogenblik door sommige schrijvers geprezen wordt, op gevaar af nieuwe slachtoffers te maken, en daarbij wellicht vele onschuldigen. Schrijft niet Maurice Barrès in den "Echo de Paris": "Illy, de zoon van den grooten scepticus Francis Magnard, hij, het kind van den
1375 "Figaro", hij heeft het besluit genomen liever zijn leven te geven dan te aanvaarden wat niet behoort te geschieden. Hij wilde niet dulden overvallen te worden, on wilde niet dat Pruisen den drempel van zijn woning zouden bezoedelen. Niemand gaf hem enig bevel, hij zélf alleen legde zich een verplichting op, en zelfs ging hij verder dan zijn duidelijke plicht was. Men kan menschen vinden die zeggen dat hij verkeerd deed door zijn leven op te offeren en daarmee de veiligheid van zijn meer vreedzame
1380 medeburgers in de waagschaal te stellen. Hij stoort zich daar niet aan, hij verdedigt een hoogere zaak en onsterfelijke belangen. Deze geleerde kunstenaar, te midden van die burgerlijke villaatjes, maakt zich op zijn eentje tot den ridder van beschaving. Een onmetelijke horizon strekt zich uit voor zijn geïnspireerden blik. Hij stort zich naar voren om met zijn lichaam de kathedralen van Frankrijk te dekken, de Fransche taal, de natie die de erfenis ontvangen heeft van Rome en Athene. Ziedaar hoe deze zoon van een scepticus de heroïeke oplossing heeft gezocht. "Ieder naar zijn vermogen! Joffre zal ze uit Frankrijk jagen. Albéric Magnard veegt

1385 voor zijn deur. Als allen zijn voorbeeld volgen, zal Frankrijk goed schoon worden. Eere dezen harmonieuzen zoon van Racine, dezen verdediger van het Fransche genie!" Men kan bewondering gevoelen voor den moed en de doodsverachting van een Magnard en niettemin van oordeel zijn dat een zoo bedenkelijke, immers tot navolging opwekkende, lofspraak op het oogenblik al heel misplaatst is. Ook den litteratoren, gevaarlijk volkje in oorlogstijd, zij discipline aanbevelen!

1390 **Voor de Fransche krijgsgevangenen.**

De "Temps" maakt zich bezorgd, dat de in Duitschland vertoevende Fransche krijgsgevangenen te lijden zullen krijgen van de winterkou. Het blad doet een beroep op de regeering, om zich in verbinding te stellen met de Zwitsersche regeering opdat deze de noodige stappen kan doen om een opgave te krijgen van de plaatsen waar de Fransche krijgsgevangenen zich bevinden. Na ontvangst van die opgave kan de Fransche regeering dan de betrokken families waarschuwen en de ter beschikking gestelde gelden overmaken aan de Zwitsersche Bank, welke het geld doorstuurt naar de gevangenen, die zich dan het noodige kunnen aanschaffen.

1400 **Organisatie is noodig.**

Regeeringspersonen en parlamentsleden bezoeken sinds eenigen tijd de streken, welke de vijand in bezit heeft gehad. Zij doorkruisen de verwoeste streken, nemen de aangerichte schade op, hooren de klachten en wenschen aan en maken rapporten op of kondigen deze aan. Een dergelijke activiteit kan niet genoeg geprezen worden, meent de "Temps"; maar: één zaak dient niet vergeten – indien een ernstige organisatie van den arbeid deze pogingen niet komt steunen, dan is het grootelijks te vreezen, dat die rapporten nutteloos zullen zijn en de hulpverlening denkbeeldig zal blijven. Wat wil men eigenlijk? De ellende verzachten; het economisch leven doen herleven; de bevolking der door den oorlog bezochte streken op de been helpen. Hiertoe is bezoek ter plaatse niet overbodig, maar laat men zich toch niet verbeelden, dat daarmee alles gedaan is en vooral niet wachten met het verlenen van hulp, totdat zulk een onderzoek ter plaatse mogelijk is geworden. Zonder te reizen en te trekken, had men reeds de hand aan den ploeg kunnen slaan. Het vraagstuk, aldus vervolgt de "Temps", wordt niet opgelost door het houden van toespraken, – noch door platonische sympathiebetuigingen, doch door daden. Hoe is de toestand? Wegen zijn vernield, bevaarbare rivieren versperd; bruggen en spoorwegen opgeblazen; telegraaf en telefoon buiten werking gesteld. Om handel en industrie zich te doen herstellen is allereerste eisch, dat de benoodigde grondstoffen de plaatsen kunnen bereiken waar zij gebruikt moeten worden. ?gen zullen geruimen tijd duren. In den tusschentijd dient met hulpmiddelen in het noodige voorzien te worden, waarvoor een behoorlijk plan moet worden opgemaakt. Er is geen oogenblik te verliezen. De administratie moet nu eens niet vasthouden aan de aloude formule: débrouilless-vous! Ook door de bureaux moet een frissche wind waaien. De ambtenaren moeten leeren inzien, dat zij hulp en steun behooren te verlenen aan particulier initiatief en niet meteen ontmoedigen door onverdragelijk formalisme en trage langzaamheid.

1425 **Een "Canadeesch hospitaal".**

BORDEAUX, 6 October. (Reuter.) (Officieel.) Er is een decreet gepubliceerd, waarbij de minister van oorlog gemachtigd wordt een gift van 500,000 fr. aan te nemen, geschonken door de Canadeesche regeering voor oprichting en onderhoud van een tijdelijk hospitaal voor zieke en gewonde militairen. Het ziekenhuis zal den naam dragen van "Canadeesch hospitaal."

1435 **Aan de Duitsch-Russische grens.**

RUSLAND.

Verschillende berichten.

1440 KONSTANTINOPEL, 5 Oct. (W. B.) De "Taswiri ef Kiar" meldt, dat de overheid in Kaukasië tegen Muzelmannen in de omgeving van Batoem, Adjora en het Techoeroeksmeer, die in opstand kwamen en weigerden als soldaten te dienen, Muzelmansche troepen afzond, die nu met de opstandelingen gemeene zaak maken. Er moest zelfs artillerie tegen hen worden afgezonden, waardoor erger werd voorkomen. Hetzelfde blad verneemt uit Wan, dat Perzische stammen, die tusschen de Perzische grens en het Oermiameer wonen, te wapen zijn geloopt om de zich daar bevindende Russische troepen te verjagen. De Perzen vielen de Russen des nachts aan, doodden er velen en bezetten het tot nu toe door de Russen bezette gebied.

OOSTENRIJK-HONCARIJE.

1450 **Moedige telefonisten.**

Roda-rode verhaalt in de "Neue Freie Presse" het volgende voorval uit den Oostenrijksch-Servischen oorlog. Het Slavonische dorp Klenak ligt schuin tegenover Schabatz, 3 of 4 K.M. verder de Save op. Van 't oogenblik der bezetting totdat het station weer ontruimd werd had een reserve-vaandrig van het regiment telegrafisten daar dienst gedaan. De telefoonkantoren werden door de Serviërs hevig met granaten beschoten; de projectielen ontploften vlak voor de vensters, doch de vaandrig hield niettemin den commandant door telefonische mededeelingen op de hoogte van den toestand. In den nacht van 16 op 17 Augustus, toen de eerste granaat insloeg, waren er 3 van de 4 mannelijke postbeambten plotseling vertrokken, de vierde werd ziek en 1460 slechts twee Servische meisjes, Zlata Gregorilcie en Eva Barac genaamd, de laatste nog half een kind, bleven op haar post en bedienden de toestellen in plaats van hun mannelijke collega's, onder het granaatvuur van de heele langdurige beschieting. Zij deden dit dag en nacht door zonder ook maar een minuut te verslappen, en met zulk een ijver en moed en met zoo groote bescheidenheid, dat de corpscommandant eerst na het 1465 bombardement hoorde van den nood op het telefoonkantoor. Een soortgelijk geval is voorgekomen bij de beschieting van Bazias, welk plaatsje aan den Donau ligt, ten zuiden van het Hongaarsche Weisskirchen. De spoorwegen postbeambten waren gevlucht, doch een der vrouwelijke beambten bleef en hield alleen den geheelen telefoon- en telegraafdienst gaande. De drie moedige vrouwen zijn voor 1470 een bijzondere onderscheiding voorgedragen.

TURKIJE.

De Dardanellen.

KONSTANTINOPEL, 5 Oct. (W. B.) De Porte heeft den gezanten medegedeeld, dat de 1475 militaire uitbreiding van de strook der territoriale Ottomaansche wateren nu reikt tot zes zeemijlen van de kust. De zee van Marmora valt als binnenzee geheel in de territoriale wateren. Aan den oostelijken ingang van den Bosporus is een zone van zes mijlen verwijderd van den Anadolij- en van den Rumelivuurtoeren verboden terrein; aan 1480 den westelijken ingang van de Dardanellen is een gelijke zone afgebakend, met een straal van zes mijlen van Kalessi en Sidil Bahr. Verder worden nog andere verboden strooken aangeduid en wordt meegedeeld, dat vreemde oorlogsbodems noch over dag, noch des nachts worden toegelaten in de verboden zones.

VEREENIGDE STATEN.

1485 **Koper naar neutrale staten.**

WASHINGTON, 5 Oct. (Reuter.) Na een conferentie tusschen den Britschen ambassadeur en minister Bryan werd meegedeeld, dat Amerikaansche koperverladingen naar neutrale 1490 staten geen overlast zullen ondervinden van de Britsche vloot, indien oen overeenkomst tusschen verlader en geconsigneerde kan worden overgelegd, toonend dat de ladingen uitsluitend voor binnenlandsch gebruik zijn bestemd.

AFRIKA.

De Duitsche troepen in Z. W. Afrika

LONDEN, 6 October. (Reuter's speciale dienst). De "Times" verneemt uit Kaapstad, van 1495 een berichtgever, die onlangs Duitsch Z.-W. Afrika bezocht, dat de Duitsche troepenmacht daar minstens tienduizend man sterk is, bestaande uit infanterie, bereden troepen en artillerie. Er is ook een kameelkorps van 500 man, en een hoeveelheid mitrailleuses. De verbindingswegen en het geheele land zijn 1500 bewonderenswaardig.

TELEGRAMMEN.

Verkiezingen.

STOCKHOLM, 5 Oct. (W. B.) Bij de verkiezingen voor de Tweede Kamer werden volgens 1505 ingekomen berichten niet 97 socialisten gekozen, doch 87.

Onze handel en scheepvaart en ome neutraliteit.

Er zal in Nederland wel geen verschil van meening zijn hierover, dat wij, zooveel het 1510 landsbelang het toelaat onze handel en scheepvaart moeten laten doorgaan. Vooral voor onze beide groote koopsteden is dit zeer gewenscht en wij mogen wel eens nagaan in hoeverre èn tractaten èn... dat landsbelang ons toelaten met handel en scheepvaart door te gaan. Nu in het wel zeer duidelijk in dezen oorlog gebleken, dat de tractaten en overeenkomsten in vreedstijd gesloten, in oorlogstijd al bijzonder weinig kracht geven, bijzonder weinig uitwerking hebben. Reeds dadelijk bewijzen dit de bepalingen omtrent het leggen van mijnen: uitdrukkelijk is verklaard, dat neutralen gewaarschuwd

Naspeuringen van Paul Theelen: 6 oktober 1914

1515 moeten worden indien en waar mijnen de scheepvaart van neutralen bedreigen. Met de
toevoeging echter "zoo mogelijk". Die toevoeging is voldoende geweest om de geheele
bepaling, voor zooverre het Duitsche mijnen betreft, van nul en geener waarde te
1520 maken. En talrijke neutrale schepen zijn vergaan, vele zeelieden van niet
oorlogvoerende staten zijn verdronken, door het leggen van mijnen in neutrale
vaarwaters, zonder dat daaromtrent iets bekend was gemaakt. Met de bepalingen van de
1525 declaratie van Londen is het al evenzoo gesteld. Met dit onderscheid, dat inderdaad
de oorlogvoerende mogendheid, die in de eerste en voornaamste plaats met de
bepalingen dier declaratie te maken heeft, Engeland, die declaratie niet heeft
geteekend. Wel echter heeft Engeland verklaard, dat het zich "zooveel mogelijk" aan
1530 die declaratie zou houden. Zooveel mogelijk... Wat beteekent dat in dit geval. Bitter
weinig. Immers de geheele strekking van die Londensche overeenkomst, was om elken
handel van neutrale staten met oorlogvoerende staten vrij te laten en slechts den
handel in oorlogsmaterieel te verbieden. (Wij laten de voor de practijk thans
1535 onbelangrijke verdeeling in contrabande en conditioneele contrabande rusten.) En in
die declaratie was duidelijk uiteengezet, wat oorlogsmaterieel was, wat niet.
Dienaangaande heeft de Engelsche regeering echter een meening, die zeer sterk van die
der samenstellers der declaratie afwijkt. Wanneer zij zich "zooveel mogelijk" aan de
1540 declaratie van Londen houdt, beteekent het allermint, dat zij haar eigen meening
laat varen. Wij willen trachten hier zoo onpartijdig mogelijk te zijn en moeten dan
erkennen, dat wel in elken oorlog opnieuw vastgesteld zal moeten worden, wat
1545 legerbehoeften zijn, wat niet. Als stootblokken voor de Duitsche monstermortieren
schijnen rubberkubussen van ongelooflijke afmetingen noodig te zijn... een automobiel
is een oorlogswerktuig van het grootste belang geworden... zoo komt men er van zelf
1550 toe rubber, en benzine als oorlogskontrabande te beschouwen. En dubbel klemmen
dergelijke overwegingen voor Engeland, daar in gewone tijden onze Hollandsche havens
in veel opzichten als Duitsche havens beschouwd kunnen worden, in dien zin, dat de
doorvoer naar geheel zuidwestelijk Duitschland voor een groot deel door onze
1555 Hollandsche havens plaats vindt m? langs bevaarbare rivieren, die over haar bovenloop
geheel Duitsch zijn. Hoezeer wij ook in veel opzichten de houding van Engeland
betreuren, die onzen handel soms overmatige en onnoodige belemmeringen in den weg
1560 werpt, meenen wij dat het beter is de zaak waar het om gaat zoo objectief mogelijk te
bezien. De eisch van Engeland dat over zee geen goederen naar Nederland, voor uitvoer
uit Nederland voor Duitschland bestemd, worden vervoerd, indien die goederen de
weerkraft van het Duitsche leger kunnen versterken, is van Engelsch standpunt
1565 begrijpelijk. Met hoeveel kracht die eisch gesteld wordt, moge blijken uit het feit,
dat hier te lande een Engelsch hoofdambtenaar vertoeft, die openlijk een commercieele
inlichtingendienst beheert! Wanneer wij, Nederlanders, grieven tegen de Engelsche
regeering hebben, kan het slechts zijn over de vraag: welke goederen vergrooten de
1570 weermacht van het leger! Nu is de moeilijkheid – wie de Engelsche couranten leest zal
dit weten – dat de openbare meening in Engeland eischt: niet alleen wat het Duitsche
leger, maar al wat het Duitsche volk weerkraftiger maakt, mag over de zee, waarop
wij meester zijn, niet naar Duitschland vervoerd worden, ook niet wanneer het aan de
1575 monden van den Rijn in een Hollandsche haven wordt overgeladen. Het Duitsche volk
moet de gevolgen van den oorlog ondervinden en daardoor den vrede verlangen. Die
eisch is in lijnrechten strijd met den geest van de declaratie van Londen en andere
volkenrechtelijke bepalingen en wij hebben volkomen het recht en den plicht ons tegen
1580 dien eisch krachtig te verzetten. Het moeilijke is echter dat er zeer weinig
artikelen zijn, die niet in zeer geringe mate ook de weerkraft van een leger
vergrootten. Ertsen... vormen een noodzakelijke grondstof voor de kanonnenindustrie
van Krupp. Koper evenzoo en Amerika – waarlijk geen klein neutraal land of een land
welks meening Engeland onverschillig is – heeft de wettigheid erkend van Engeland's
1585 verbod om Amerikaansch koper naar Rotterdam te voeren, terwijl toch waarlijk de
declaratie van Londen koper niet tot contrabande verklaart. Maar thee b.v... wij
vernamen bij geruchte dat het Duitsche legerbestuur van dit in Duitschland weinig
gebruikte genotmiddel, tegen zeer hooge prijzen voorraden inslaat, wijl koude thee
aan de manschappen te velde verstrekt moet worden, die het ongekokte water van
1590 putten en rivieren niet drinken mogen. Sigaretten, de soldaten te velde hebben er
"behoefte" aan. Zuidvruchten... Zóó kan de grens zeer verschillend getrokken worden.
Nu moet ieder Nederlander, voor hij gaat verklaren wat naar zijn meening de juiste
grens is, één ding in het oog houden. De gedwongen stilstand van een deel van de
handel van een neutraal land is voor een oorlogvoerend land, waarvoor een langer
rekken van den oorlog den dood van duizenden zijner burgers beteekent, een zaak van
betrekkelijk geringe beteekenis. En wanneer dat oorlogvoerende land, zonder de letter
van eenig tractaat te schenden, den oorlog meent te kunnen bekorten door een deel van
1595 den neutralen handel stop te leggen, zal het dat niet nalaten. Vergeten wij niet,

Naspeuringen van Paul Theelen: 6 oktober 1914

dat, schijnbaar zonder het te willen, in dit bijzondere geval een der oorlogvoerende landen bijna onze geheele scheepvaart stop kan zetten, zonder die bedoeling te erkennen – wij zullen maar niet nader aanduiden hoe. Niemand zal er aan twijfelen dat dit voor Nederland een groote ramp zou zijn. Juist daarom juichen wij het optreden van de bakende commissie, waarin o.a. de heeren Van Aalst en Kröller zitting hebben, zoo toe. Niet alleen zij, die een Nederlandsch uitvoerverbod overtreden, niet alleen zij, die in strijd met bepalingen en voorschriften handelen, brengen ernstig gevaar over onze Nederlandsche gemeenschap. Dat doen ook zij, die van over zee aangevoerde artikelen, die voor de legers te velde gewenscht of noodzakelijk zijn, aan de strijdvoerende machten leveren. En van harte hopen wij, dat vele kooplieden, die van over zee aangevoerde artikelen verhandelen, welke artikelen niet tot de juist omschreven contrabande behooren, met bedoelde commissie overleg zullen plegen voor zij deze naar het buitenland verkoopen. Zij mogen niet ter wille van winst ons land zeer groot nadeel berokkenen. In de "Vrijzinnig-Democraat" vinden wij onder de titel "Schadelijk winstbejag" een aansporing aan onzen handel om "tijdelijke" voordeeltjes te laten liggen, wanneer daardoor schade zou kunnen worden gedaan aan de positie van ons land. Daaraan worden echter de volgende opmerkingen toegevoegd.

"Of het voor den koopman wel mogelijk zich steeds er rekenschap van te geven of zijne handelstransacties de een of andere van de oorlogvoerende partijen kunnen schaden? Dit ligt, dunkt mij, niet op den weg van den koopman, maar van de regeering. Deze moet beoordeelen wat de neutraliteitspositie van ons land medebrengt. Daarin moeten en kunnen wij haar ten volle vertrouwen en het uitvoerverbod op dien grond gevestigd, absoluut niet alleen naar de letter, maar ook naar den geest, eerbiedigen. Verder kan evenwel, geen enkele man van zaken gaan, indien hij zich ?ranselt in het algemeen de gdragslijn wilde stellen dat zijne handelstransacties geen der oorlogvoerende mogendheden onaangenaam mogen zijn, dan moet bij den handel met andere dan neutrale staten staken. Als Nederland boter en kaas uitvoert naar Eneeland dan helpt let mede Engeland van leeftocht te voorzien. Wanneer men nu ziet hoe Duitschland en Engeland tegenover elkaar bluffen op hun uithoudingsvermogen, wat proviand betreft en men in verschillende, zelfs geïllustreerde bladen, bespeurt hoe groote waarde Engeland dan hecht aan uitvoer uit Nederland, dan zou men kunnen redeneeren: met uitvoer naar Engeland schaadt men Duitschland.

Maar als men nu het volgend oogenblik thee exporteert naar Duitschland, dat tot alle prijzen op onze veilingen opkoopt, tegen prijzen 1-50 procent hooger dan eenige weken geleden, dan zou Engeland op zijn beurt weer de wenkbrauwen kunnen fronsen over de wijze, waarop Duitschland door ons van een algemeen gebruikt genotmiddel wordt voorzien. Daaruit kan geen gewone koopman meer wijs worden. Dat is de taak van de regeering, deze moet weten of in de gegeven omstandigheden een uitvoerverbod aan sommige handelstransacties een einde moet maken.

Het zijn geen slechte Nederlanders, integendeel de beste, die wij op dit oogenblik voor het economisch krachtsherstel van ons land kunnen hebben, die trachten nog steeds de gelegenheid te vinden voor winstgevende zaken. Maar eisch blijft bovenal onbepaalde onderwerping aan de voorschriften der regeering ten aanzien van den uitvoer der goederen en wat verder mocht worden bepaald. Een verstandige politie van de regeering in dit opzicht moet gepaard gaan met een zeer nauwgezette uitvoering van de voorschriften en algemeene medewerking van de ingezetenen. Ontbreekt deze laatste, dan behoort den enkeling in het algemeen belang een gevoelige straf te treffen. De beschouwingen, onderteekend B., zijn vermoedelijk van een gezaghebbend man, dr. Bos, en daarom meenden wij eenigszins uitvoerig uiteen te moeten zetten, waarom inderdaad wel groote nationale belangen op het spel staan, wanneer b.v. voor het Duitsche leger eenig koloniaal product, van over zee aangevoerd, wordt verkocht, terwijl dit niet het geval is, wanneer voor het Duitsche leger boter of kaas wordt verkocht. Wij meenen dat er rechtmatige grieven zijn tegen de wijze waarop de Engelsche en de Fransche regeering haar controle op onze schepen oefenen. De herhaalde aanhoudingen van één schip zijn onnoodig en niet te verdedigen, de aanhoudingen duren lang, er is geen eenheid en geen regelmaat in de wenschen die de regeeringon uiten. Er heerscht verwarring en willekeur. Er zou nu eens en vooral moeten worden bepaald wat contrabande is, wat niet, opdat bijv. mailstoomers, die aanhouding en opbrenging willen vermijden en daartoe als contrabande beschouwde artikelen niet willen laden, zekerheid hebben wat daaronder valt, en niet in Europeesche wateren vernemen, dat opeens contrabande is wat het vroeger niet was. Van harte hopen wij dat onze regeering een duidelijke en vooral een redelijke regeling van de bepalingen omtrent conditioneele contrabande en een behoorlijke behandeling onzer schepen zal weten te verkrijgen. Zoolang dat niet geschied is, heeft de vorengenoemde commissie voor den handel een te moeilijke taak.

Nederland en de Oorlog.

Een vredes-raad.

- 1650 Op aanstichting van het hoofdbestuur van Vrede door Recht is er een Nederlandsche vredes-raad opgericht, waarin vrienden van den vrede van alle politieke partijen en de vakbeweging zitting hebben genomen.
- Het is de bedoeling der oprichters, dezen raad advies te laten uitbrengen over alle vraagstukken de vredesbeweging betreffende, opdat er overeenstemming zal zijn omtrent de wijze, waarop de meest belangrijke kwesties tot oplossing zijn te brengen.
- 1655 De pogingen van den heer Guidde, voorzitter van den Duitschen Vredes-Bond, die eenigen tijd in Den Haag heeft vertoefd, om een groot aantal bekende pacifisten uit verschillende landen samen te brengen, ten einde den huidige oorlogstoestand en de vredespogingen te bespreken, zijn voorloopig mislukt, door de moeilijkheden verbonden aan het vervoer.
- 1660 Om deze reden is ook een poging om het Berner Bureau bijeen te roepen, voorloopig opgegeven. Evenwel worden er maatregelen genomen, die een samenkomst mogelijk zullen maken, daar gebleken is, dat van alle zijden met veel sympathie het plan werd ontvangen. ("N. R. C.")

1665 **De Belgische vluchtelingen.**

- Men schrijft ons uit Bergen op Zoom: Ook hier heeft het Dames-comité sinds Zaterdag handen vol werk met de ontvangst van vluchtelingen uit Antwerpen en omgeving, die nu de reis per spoor over Rosendaal met groote bezwaren gepaard gaat – vooral per stoomtram van Antwerpen naar hier komen. Gelukkig is dat comité door zeer ruime bijdragen uit de gemeente in staat de behoeftigen onder hen dadelijk van het noodige te voorzien; terwijl zeer veel ingezetenen hun logeerkamers ter beschikking van het comité gesteld hebben, waarvan vooral van Zaterdag op Zondagnacht, toen er met de laatste tram honderden vluchtelingen tegelijk aankwamen, dankbaar gebruikt gemaakt werd. Alle vluchtelingen die aankomen worden onmiddellijk door leden van de
- 1675 burgerwacht naar een daartoe ingericht lokaal gebracht, waar de commissaris van politie hun papieren onderzoekt en nagaat of ze tot de meer- of onvermogenden behooren. Blijkt het dat eerstgenoemden den volgende dag verder willen reizen, dan wordt voor hen voor één nacht logies gezocht bij de een of andere familie, daar alle hotels stikvol zitten. En is het hun plan hier langer te blijven, dan tracht men hun
- 1680 een geschikte woning te bezorgen. De min- en onvermogenden echter worden aan de zorgen van het Dames-Steuncomité toevertrouwd, dat hen op kosten van dat comité onderdak brengt in gezinnen, die zich daartoe tegen kleine vergoeding hebben aangeboden. Verder beschikt dat comité ook over een goed voorzien kleerendepôt dat voortdurend van alle kanten nieuwen voorraad ontvangt en stelde de spijskokerij een harer lokalen
- 1685 voor de vluchtelingen open die daarin zoo gauw mogelijk na aankomst door dat comité van warme koffie en brood worden voorzien. Een groote weldaad voor velen hunner, die soms twee en drie dagen onder weg geweest zijn of uren lang in de tram of een wagen gestaan hebben, zonder eten en drinken, eer ze hier aankwamen.
- 1690 Ja, van dat Damescomité gaat inderdaad een groote zegen uit in dezen gruwelijken oorlogstijd!

De oorlog en de Nederl. schippers.

- Men schrijft aan de Ned.: Te Hamburg is gesticht eene gemeente van Nederlandsche schippers. Tot bestuursleden zijn gekozen de heeren: Beiling Deen, Steenberg, Slinke, Pilon, Bosma en Huitema. Een der aldaar ingesloten liggende schepen van den heer Germs is als kerk ingericht. De Baudeputation gaf een kathedraal, de Kölln. Tiefbauges. banken, de schipper zelf stoelen en lampen, enz. Ds. Van Haften predikt
- 1695 elken Zondag en Woensdagnamiddag voor een talrijk belangstellend gehoor en houdt catechisatiën, enz. Over de wateren weerklinkt bijna elken avond uit de diepte het gezang, begeleid door een orgel, bespeeld door mej. v. d. Veen.
- 1700

ONDER DE STREEP.

Bij den weg.

- 1705 Bij de blinden. – En men spreekt van oorlog en soldaten, van werkloosheid en armoede, van grenzen die veranderen gaan, van vreeslijke oorlogstooneelen. Een bonte kaleidoscoop is het van gruwelen en angst, van voelen en redeneeren, van verwarring en wanhoop.
- Toen – na enkele uren sporen – was ik op de heide in de kleine maatschappij der blinden. De hei bloeide paars – het bosch was groen, met hier en daar bruinende blaren, het huis ruim en zonnig. En overall rust, wijdende rust. In de boomen kraakte een takje, over de hei gonsde een insect. En om het huis gingen de blinden, tastend, met wat schuiffelende schreden. En zacht praatten ze met de lieve, sympathieke
- 1710

Naspeuringen van Paul Theelen: 6 oktober 1914

- stemmen, die eigen schijnen aan hen, die niet zien. En ik voelde rust in me komen en wijding. En ver leek me de kaleidoscoop van 't wreed wereldgebeuren.
- 1715 Een van de blinden had een hond, een leuk, woest dier, maar dat niet los loopen mocht in den tuin. Wel in huis, wel in 't bosch, niet in den tuin. Want de hond, van aanleg jachthond, had een neiging tot wroeten en graven in 't zand. Door mijn schuld raakte de hond toch los in den tuin. We zouden hem vangen, drie blinden en ik. "Ik zal 't wel doen", bood ik schuldbewust aan. "Ja, laat de juffrouw hem vangen".
- 1720 Ik huiverde, voelde me vreemd, onrechtvaardig bevoorrecht. "Ja de juffrouw kan zien", stemden de anderen toe. En geen zweem van afgunst klonk in hun stemmen. - Ik holde achter den hond aan. Hij rende in groote bochten over 't grasveld, vond het een heel aardig spel. Hij sprong tegen me op, bleef met zijn sterke tanden haken aan mijn tashje. En telkens dacht ik hem te hebben. En telkens gleed hij weer tusschen mijn handen door. Ik Lokte hem met wat lekkers. Hij wist het te pakken en toch te ontglippen. Op 't laatst kon ik niet meer. Toen lokte één der blinden hem en opeens met bewuste, zekere greep, had hij den hond, droeg hem in huis. En 't was een heerlijke triomf, want ik, die zien kon, ik had 't niet gekund.
- 1730 Ze zouden zingen. Ik luisterde haar het voorspel, schrikte ineens, 't "Zonnelied" van Catharina van Rennes... 't Zonnelied hier? En ze zetten in: "Ziet, hoe het vriendelijk zonlicht..." En toen 't tweede couplet: "U zal geen winter verjagen "Stralen uit zaliger tijd." 't Leek me zoo in-droevig. En toch, zoo was het niet. Kennen wij, zienden, de wereld der blinden? 't Was niet droevig echte ve?eugde klonk op uit de zuivere, harmonische stemmen. Zijn ze gelukkig, omdat ze zien 't licht, dat is in hen? Hun zieleleven moet immers anders zijn dan het onze. Want wij zien naar buiten, hun blik is naar binnen gericht, lieve toena? ?? veel denk ik aan je terug. Aan 't licht, dat in je leeft, en dat ik voelde, als ik je las mijn verhaaltjes, als ik luisterde naar je zang. En nu ik weer ben in de "ziende wereld", de wereld met licht en kleur, de wereld met rustloosheid en wreedden strijd, nu denk ik terug aan dé
- 1740 wijding, die was in je huis, je ruime, zonnige huis bij hei en bosch. N. M.

Paspoorten voor Duitschland.

- De minister van binnenlandsche zaken heeft aan de commissarissen der Koningin verzocht onder de aandacht van de burgemeesters te brengen, dat voorloopig ieder
- 1745 Nederlander die Duitschland wenscht binnen te komen, voorzien moet zijn van een buitenlandsch paspoort. Een bewijs van Nederlanderschap, gevisieerd door een Duitsch consulaire ambtenaar is alzoo niet meer voldoende om in Duitschland te komen.

De "Nieuwland".

- De bemanning van het op een mijn geloopt en daarna gezonken stoomschip "Nieuwland" is gisterochtend te Rotterdam teruggekeerd. Niemand heeft eenig letsel gekregen. De "N. R. Ct." verneemt, dat er, voordat de schok en de ontploffing plaats hadden, aan boord een hevige, benauwende luchtdruk was waargenomen. De gezagvoerder, die in de kaartenkamer was, werd er duizelig van. Het machinepersoneel, dat na den schok naar
- 1755 dek wilde gaan, vond de ijzeren trap als een spiraal ineengekronkeld. Het is langs een anderen weg klauterend aan dek gekomen. De schok onder ruim no. 1 was zoo hevig, dat luik als het ware opengescheurd werd en wel langscheeps. Twintig minuten na den schok zonk het stoomschip in peiling 20 à 25 mijl van Spura Head. De bemanning heeft zich in de steeds gereedhangende booten kunnen begeven, doch heeft niets meer dan het
- 1760 leven kunnen redden. Het stoomschip was niet op de Rotterdamsche beurs verzekerd. De reederij liep eigen risico.

Begrafenis slachtoffers.

- Men meldt ons uit Noordwijk: Zaterdag en Zondag zijn in verschillende kustplaatsen in
- 1765 Zuid-Holland lijken aangespoeld afkomstig van de bemanning der drie Engelsche kruisers, welke bemanning op zulk een tragische wijze in de Noordzee grootendeels om het leven kwam. Onder de gemeente Katwijk dreven tien, aan het strand te Noordwijk aan Zee niet minder dan 27 lijken aan.
- Een groot gemeenschappelijk graf in den vorm van een vierkant is gegraven in het
- 1770 midden waarvan een ruimte is gereserveerd voor een gedenksteen. Hedenvoormiddag had de ter aarde bestelling onder militaire eer plaats. Er was bij de begrafenis groote belangstelling. Behalve van een aantal Engelschen, uit verschillende plaatsen voor deze plechtigheid overgekomen, waren tegenwoordig de burgemeester van Noordwijk, jhr. Van Pabuys, de Britsche vice-consul, de heer Reijgersberg, van IJmuiden en rev.
- 1775 Chambers uit Amsterdam. Na dat het 28ste bataljon landweer, hier gedetacheerd, de militaire eer had bewezen, bracht de chef-majoor Kroon aan de overledenen een laatsten militairen groet, waarna de heer Reijgersberg namens de Britsche regering allen dankte voor de laatste eer, dezen slachtoffers van den oorlog bewezen.

- 1780 **Verzekering tegen oorlogsrisico in Frankrijk.**
BORDEAUX, 6 Oct. (Reuter.) Er is een decreet verschenen, dat wijzigingen behelst ten aanzien der verzekering tegen oorlogsrisico ter ? Fransche reeders, die verbindingen met het buitenland onderhouden, zullen van de verzekering gebruik kunnen maken. De staat neemt een garantie tegen verliezen op zich, zoowel voor den export- als den
- 1785 importhandel. Dit geldt zoowel voor lading die onder Fransche vlag wordt vervoerd, als voor ladingen onder de vlaggen der geallieerden of van die van neutrale staten. De betrokken departementen houden er zich thans mede onledig van andere regeeringen reciprociteit te verkrijgen voor Fransche ladingen.